

PAPER DETAILS

TITLE: SIGORTALI MALIN HACZI

AUTHORS: Osman DURAN

PAGES: 17-36

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3045357>

SİGORTALI MALIN HACZİ^(*)

ATTACHMENT ON INSURED GOODS

Dr. Öğr. Üyesi Osman DURAN^(**)

Öz

Sigortalı malın haczi durumunda nasıl bir yol izlenmesi gerektiği Türk Ticaret Kanunu m.1457’de düzenleme getirilmiştir. Hükme göre, bir mal haczedildiğinde, icra memuru borçludan malın sigortalı olup olmadığını sormak zorundadır. Malın sigortalı olduğunu öğrendiği zaman ise icra memuru, borçludan hangi sigortacıdan sigortalattığını sorması gerekir. TTK m.1457 hükmü ile, sigortalı malın kaim değeri olan sigorta tazminatı üzerinde haczin devam etmesi durumu getirilmiştir. Sigorta tazminatı üzerinde haciz devam ettiği için, malın haczedildiğinin sigortacıya ihbar edilmesi gerekir. Çalışmamızda, sigortalı mal haczedildiğinde nasıl bir yol izlenmesi gerektiği üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler

Sigortalı Mal, Haciz, Sigorta Tazminatı, Kaim Değer.

Abstract

The way to be followed in case of attachment of the insured goods is regulated in Article 1457 of the Turkish Commercial Code. According to the regulation, when a goods is seized, the enforcement officer has to ask the debtor whether the goods is insured. When the enforcement officer learns that the property is insured, must ask the debtor from which insurer has insured it. With the regulation of Article 1457 of the Turkish Commercial Code, the continuation of the attachment on the insurance indemnity, which is the permanent value of the insured goods, has been introduced. For the use of the attachment on the insurance indemnity continues, it is necessary to notify the insurer that the goods has been seized. In our study, it will be tried to focus on what kind of way should be followed when the insured goods is seized.

Keywords

Insured Goods, Attachment, Insurance Indemnity, Replacement Value.

^(*) (Araştırma Makalesi, Geliş Tarihi: 30.03.2023 / Kabul Tarihi: 22.05.2023).

^(**) Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku Ana Bilim Dalı, (osmanndurann@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5947-2780).

Atrif/Citation: Duran, Osman (2023), "Sigortalı Malın Haczi", TFM, C: 9, S: 1, s. 17-36.

I. GİRİŞ

Sigorta sözleşmesi 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) m.1401'de “*sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşme*” şeklinde tanımlanmaktadır¹. Sigorta sözleşmeleri çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır². TTK ise, zarar sigortaları (TTK m.1453 vd.) ve can sigortaları (TTK m.1487 vd.) sınıflandırmasını esas almıştır. Bu sınıflandırma sigorta konusu menfaate³ veya riziko konusuna⁴ göre yapılan bir ayırmadır. Zarar sigortalarının konusunu malvarlığı kıymetlerinin oluştur-

duğu halde, insan hayatına yönelen riskleri güvence altına alan sigortalar ise can (meblağ) sigortası olarak isimlendirilir⁵. Zarar sigortaları, aktif sigorta ve pasif sigorta olarak ikiye ayrılarak incelenmektedir⁶. Bir zarar sigortası ile sigorta ettirenin aktifindeki azalma karşılanıyorsa buna aktif sigorta denir⁷. Aktif sigortanın; mal üzerindeki menfaat sigortası, alacak sigortası ve kâr sigortası gibi çeşitleri vardır⁸. Pasif sigorta ise, sigorta ettirenin malvarlığında bazı pasiflerin ortaya çıkması veya mevcut pasifinin artması sonucu uğrayacağı zararı karşılayan sigortadır⁹.

Borçlunun icra dairesi tarafından haczedilen mal, hak ve alacakları¹⁰ aynı zamanda borçlu tarafından sigorta ettirilmiş olabilir. İşbu çalışmada, böyle bir durumda icra dairesinin nasıl bir yol izlemesi gerektiği ve hukuki sonuçları üzerinde durulmaktadır. Ancak yalnızca sigortalı malın haczi konusuna değinilecek olup, alacak ve hakların sigortalanmış olması durumunda nasıl bir yol izlenmesi gerektiği ve hukuki sonuçları üzerinde durulmayacaktır. Çalışmamızda ilk önce, sigortalı malın haczi bakımından önem arz eden, mal sigortalarıyla ilgili bazı kavramlara değinilecektir. Daha sonra sigortalı malın haczine değinilecektir. Sigortalı malın haczinde de, icra

¹ Sigorta sözleşmesinin tanımı hakkında ayrıca bakınız, **Erkan**, Ebru, ‘Sigorta Sözleşmesinin Genel Özellikleri’: Topaloğlu, Mustafa & Dinç, Mutlu (Editörler) (2022), Sigorta Davaları, 3. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 49-51; **Kara**, Hacı (2021), Sigorta Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s. 119-121; **Çeker**, Mustafa (2016), 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku, 16. Baskı, Ankara, Karahan, s. 55; **Kender**, Rayegân (2015), Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, 14. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s. 163-171; **Yazıcıoğlu**, Emine & **Şeker Ögüz**, Zehra (2019), Sigorta Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s. 50-51; **Ayhan**, Rıza & **Çağlar**, Hayrettin & **Özdamar**, Mehmet (2019), Sigorta Hukuku Ders Kitabı, 2. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 125-126; **Arseven**, Haydar (1987), Sigorta Hukuku, İstanbul, Beta, s. 15 vd.; **Bozkurt**, Tamer (2018), Sigorta Hukuku, 11. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s. 3-5; **Kayihan**, Şaban (2004), Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu, Ankara, Seçkin, s. 31-33; **Bozer**, Ali (2009), Sigorta Hukuku, 3. Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s. 31-32; **Ulaş**, Işıl (2012), Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, 8. Baskı, Ankara, Turhan, s. 11; **Ünan**, Samim (2016), Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku, Cilt 1, İstanbul, On İki Levha, s. 12.

² Sigorta sözleşmesinin sınıflandırılması hakkında ayrıca bakınız, **Güleç Uçakhan**, Sema, ‘Sigorta Sözleşmesinin Tasnifi ve Özel Türleri’: Topaloğlu, Mustafa & Dinç, Mutlu (Editörler) (2022), Sigorta Davaları, 3. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 171 vd.; **Özdamar**, Mehmet & **Doğan**, Burak (2020), Sigorta Hukuku, Ankara, Seçkin, s. 19 vd.; **Kara**, s. 235; **Kender**, s. 205 vd.; **Yazıcıoğlu & Şeker Ögüz**, s. 82-88; **Bozer**, s. 23-30.

³ **Kayihan**, Şaban (2016), ‘Zarar Sigortalarında Sigortacının Hali-fiyeti’, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, S: 3 (Özel Sayı: Cevdet Yavuz’a Armağan), C: 22, s. 1596; **Kender**, s. 208; **Yazıcıoğlu & Şeker Ögüz**, s. 85; **Arseven**, s. 39; **Ulaş**, s. 9.

⁴ **Kender**, s. 213; **Güleç Uçakhan**, s. 189; **Yıldırım**, Hakan (2016), Karayolu Eşya Taşıma Sorumluluk Sigortalarında Riziko ve Menfaat, Ankara, Adalet, s. 22; **Can**, Mertol (2018), Türk Özel Sigorta Hukuku Ders Kitabı, C: 1, Ankara, Adalet, s. 9-10; **Yazıcıoğlu & Şeker Ögüz**, s. 88.

⁵ **Arseven**, s. 39-40; **Kayihan**, s. 1585; **Kender**, s. 208; **Ayhan & Çağlar & Özdamar**, s. 235; **Güleç Uçakhan**, s. 190; **Özdamar & Doğan**, s. 20, 83; **Yazıcıoğlu & Şeker Ögüz**, s. 85; **Ulaş**, s. 9-10.

⁶ **Kayihan**, s. 1585; **Kender**, s. 208; **Ayhan & Çağlar & Özdamar**, s. 235; **Güleç Uçakhan**, s. 190; **Özdamar & Doğan**, s. 20, 83; **Yazıcıoğlu & Şeker Ögüz**, s. 85; **Ulaş**, s. 165.

⁷ **Ayhan & Çağlar & Özdamar**, s. 235; **Kender**, s. 208; **Güleç Uçakhan**, s. 190; **Kara**, s. 40; **Yazıcıoğlu & Şeker Ögüz**, s. 85; **Ulaş**, s. 165.

⁸ **Kender**, s. 210; **Yazıcıoğlu & Şeker Ögüz**, s. 85; **Güleç Uçakhan**, s. 191; **Kara**, s. 40.

⁹ **Yazıcıoğlu & Şeker Ögüz**, s. 85-86; **Kara**, s. 40; **Kender**, s. 208; **Güleç Uçakhan**, s. 191; **Ayhan & Çağlar & Özdamar**, s. 235-236; **Ulaş**, s. 165.

¹⁰ **Atalı**, Murat & **Ermenek**, İbrahim & **Erdoğan**, Ersin (2020), İcra ve İflâs Hukuku, 3. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 186; **Aşık**, İbrahim & **Oruç**, Yakup & **Tok**, Ozan & **Saçar**, Faruk (2022), İcra ve İflâs Hukuku, Ankara, Seçkin, s. 153; **Kuru**, Baki & **Aydın**, Burak (2022), İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı, 7. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 150; **Arslan**, Ramazan & **Yılmaz**, Ejder & **Taşpınar Ayvaz**, Sema & **Hanağası**, Emel (2019), İcra ve İflâs Hukuku, 5. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 249; **Pekcanitez**, Hakan & **Atalay**, Oğuz & **Sungurtekin Özkan**, Meral & **Özekes**, Muhammet (2022), İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı, 9. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s. 176; **Kuru**, Baki (2013), İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı, 2. Baskı, Ankara, Adalet, s. 426; **Postacıoğlu**, İlhan E. (1982), İcra Hukuku Esasları, 4. Baskı, İstanbul, Fakülteler, s. 290.

müdürünün malın sigortalı olup olmadığını sorma yükümlülüğüne, sigorta tazminatının ödenmesine ve karşılaşılabilecek farklı durumlara değinilecektir.

II. MAL SİGORTALARIYLA İLGİLİ BAZI ÖNEMLİ KAVRAMLAR

A. GENEL OLARAK

Zarar sigortalarından aktif sigorta tasnifi altında incelenen mal sigortası TTK m.1453/1'de şu şekilde düzenlenmiştir; “*rizikonun gerçekleşmemesinde menfaati bulunanlar, bu menfaatlerini mal sigortası ile teminat altına alabilirler*”. Sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınan değer, ev veya kara taşıtı gibi doğrudan para ile ölçülebilir mal değil, o malın varlığındaki menfaattir¹¹ ve menfaatin para ile ölçülebilir olması gerekir¹². O halde menfaat, sigorta sözleşmesinde sigorta ettirenin, sigorta ettirmek istediği malvarlığı ile arasındaki değer ilişkisidir¹³. Dolayısıyla mal sigortası vasıtasıyla sigorta ettirenin belli bir mala ilişkin olan menfaati, bu menfaati tehdit eden risklere karşı teminat altına alınır¹⁴.

Sigortanın konusunu açıklamak için menfaat teorisi kabul edilmektedir¹⁵. Bu teorinin kabul edilmesiyle, mal üzerinde var olan çeşitli menfaatlerin aynı rizikolara karşı aynı anda sigorta ettirilmesi mümkün hale gelmektedir¹⁶. Dolayısıyla bir mal üzerinde farklı menfaatleri olan malik, intifa hakkı sahibi, kiracı, taşımacı ve malın muhafazasından dolayı malike karşı sorumlu olan emanetçi gibi kişiler de sigorta yaptırabilirler¹⁷.

Mal sigortası kavram olarak para ile ölçülebilen maddi nitelik taşıyan her türlü malvarlığı değeri üzerindeki menfaatlere yönelik bütün rizikoları kapsar¹⁸. Bundan dolayı; yangın, kara taşıtları (kasko), taşıma (nakliyat), hırsızlık, makine montaj, inşaat, doğal afet ve tarım¹⁹ gibi sigorta çeşitleri uygulamada görülmektedir²⁰. Sel ve su baskını, fırtına, grev-lokavt, halk hareketleri, terör, kötü niyetli hareketler, toprak kayması, uçak ve araç çarpması, cam kırılması, duman ve kar ağırlığı gibi rizikolar, genellikle mal sigortasına ilişkin poliçelerde ek teminat olarak yer alır²¹.

B. TAZMİNAT İLKESİ, SİGORTA ZARARI VE SİGORTA TAZMİNATI

TTK m.1459'a göre, “*sigortacı, sigortalının uğradığı zararı tazmin eder*”. Mal sigortalarında amaç, sigorta ile teminat altına alınan rizikonun sebep olduğu gerçek zararın tazminidir. Bu amaç için kabul edilen ilke zenginleşme yasağı ilkesidir²². Zararın nasıl tazmin edileceğine ilişkin ise TTK m.1427/1, “*aynen tazmine ilişkin bir sözleşme yoksa sigorta tazminatı nakden ödenir*” şeklinde düzenleme getirmektedir. Sözleşmede aynen tazmine ilişkin bir hüküm olması halinde, sigortacı tazminat ödemek yerine, zararı gidermek ve menfaatin eski haline dönebilmesi için gerekli önlemleri (örneğin tamirat) almak zorundadır²³. Aynen zararın giderilmesi, doğrudan doğruya yeni mal teslimiyle olabilir. Ancak bu durumla uygulamada hiç karşılaşmamaktadır²⁴. Yine aynen tazmin durumunda sigortacı, zarar gören malı tamir ettirmekle yükümlü ise, malı tamir ettirerek borcundan kurtulur²⁵. Ancak uygulamada bu durumda da, sigortacı hasar gören eşyayı tamir

¹¹ Arseven, s. 41; Özdamar & Doğan, s. 52; Can, s. 28; Çeker, s. 64, 137; Kender, s. 210; Yazıcıoğlu & Şeker Ögüz, s. 52; Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 237; Bozkurt, s. 162; Memiş, Tekin (2001), Yangın Sigortasında Riziko, Ankara, Seçkin, s. 77; Kayıhan, Prim Ödeme Borcu, s. 59; Ulaş, s. 42-43.

¹² Bozer, s. 33; Özdamar & Doğan, s. 52-53, 91; Can, s. 31; Yıldırım, s. 31; Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 238; Kayıhan, Prim Ödeme Borcu, s. 60; Kara, s. 236; Çeker, s. 64, 137; Kender, s. 210; Arseven, s. 41; Memiş, s. 77; Ulaş, s. 43.

¹³ Kayıhan, Prim Ödeme Borcu, s. 59; Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 132; Yıldırım, s. 27; Kender, s. 209; Güleç Uçakhan, s. 190; Yazıcıoğlu & Şeker Ögüz, s. 52.

¹⁴ Can, s. 60; Yazıcıoğlu & Şeker Ögüz, s. 52.

¹⁵ Bu teorinin eleştirisi ve diğer teoriler hakkında bilgiye çalışmamızda yer verilmeyecektir. Ayrıntılı bilgi için bakınız, Can, s. 28 vd.; Yıldırım, s. 27 vd.; Kender, s. 209-210; Memiş, s. 77-79.

¹⁶ Kender, s. 210; Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 237, 132; Yıldırım, s. 29; Bozer, s. 34.

¹⁷ Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 132, 237; Yıldırım, s. 29; Kender, s. 210; Çeker, s. 132, 137; Bozkurt, s. 165; Bozer, s. 34.

¹⁸ Çeker, s. 132; Bozer, s. 99.

¹⁹ Tarım sigortalarının da, dolu sigortaları, tarım yangın sigortaları, hayvan hayat sigortaları, sera sigortaları ve besi sigortaları gibi türleri vardır (Kara, s. 237).

²⁰ Ulaş, s. 295 vd.; Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 283; Çeker, s. 133; Kara, s. 237; Güleç Uçakhan, s. 188; Özdamar & Doğan, s. 108; Kender, s. 211; Bozer, s. 99.

²¹ Çeker, s. 133.

²² Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 251.

²³ Özdamar & Doğan, s. 81; Yazıcıoğlu & Şeker Ögüz, s. 170; Kayıhan, Prim Ödeme Borcu, s. 69; Bozer, s. 37. Cam kırılması sigortalarında bu durumla çoğunlukla karşılaşmaktadır (Yazıcıoğlu & Şeker Ögüz, s. 170; Bozer, s. 37).

²⁴ Ünün, Cilt 1, s. 277; Özdamar & Doğan, s. 99.

²⁵ Özdamar & Doğan, s. 99; Ünün, Cilt 1, s. 277.

ettirme borcunu değil, yalnızca tamir tutarını karşılamayı üstlenir²⁶.

Tazminatın nakden belirlenmesi durumunda sigortacı, nakit para ödeyerek borcundan kurtulur²⁷. Mal sigortalarında sigortacı, üstlendiği riziko meydana geldiği takdirde sigortalı menfaatin uğradığı gerçek zarar (yani sigorta zararını) ödemekle yükümlüdür²⁸. Buna sigorta tazminatı denir²⁹. Mal sigortalarında sigorta bedeli ile sigorta tazminatı her durumda eşit değildir³⁰. Sigortalı menfaatin uğradığı gerçek zararın az olduğu hallerde, sigorta tazminatı sigorta bedelinden düşüktür³¹. Sigorta poliçesinde yazılı olan sigorta bedeli sigortalıya ödenecek sigorta tazminatının üst sınırını gösterir³². Eğer taraflar arasında takseli sigorta (takdir edilmiş değerli sigorta) varsa (TTK m.1464), tam hasar durumunda gerçek zarar dikkate alınmaz, takdir edilmiş değer yani sigorta bedeli ödenir³³.

Sigortacının ödeyeceği tazminat belirlenirken, sigorta sözleşmesinde yer alan sigorta değeri ve sigorta bedeli kavramları dikkate alınmak zorundadır³⁴. Bu kavramlar hakkındaki bilgiye bir sonraki başlıkta yer verilecektir.

Sigorta ettirenin uğradığı zarar, fiili zararın yanı sıra değer kaybı olarak da meydana gelebilir. Riziko gerçekleştiğinde, sigorta edilen menfaatin gördüğü zarar sebebiyle eski haline nazaran kötüleşme ortaya çıkabilir. Tam hasarın meydana gelmesi halinde sigortalanan menfaat tamamen ortadan kalkar. Buna kar-

şılık, kısmi hasar halinde, menfaat kısmen zarar görür, parça değişimi ve tamir edilmesi ile yeniden eski şekilde kullanılması mümkün olabilir. Ancak kısmi zarar halinde menfaatin tamir edilmesi ve eskisi gibi kullanılmasının sağlanmasının yanı sıra değerinde de bir kayıp yaşanır. Sigorta sözleşmesinde ilave ve açık bir hüküm bulunması halinde, sigortacı fiili zararın yanı sıra bedel kaybını da tazmin etmek zorundadır³⁵.

III. SİGORTALI MALIN HACZİ

A. GENEL OLARAK

Sigortalı malın haczedilmesi durumunda nasıl bir yol izlenmesi gerektiği TTK m.1457’de düzenlenmiştir. Hükme göre; “*sigortalı mal haczedilirse, sigortacı, zamanında bilgilendirilmek şartıyla, sigorta tazminatını icra müdürlüğüne ödeyerek borcundan kurtulur. Bir malın haczinde, icra memuru, borçludan söz konusu malların sigortalı olup olmadığını, sigortalı ise, hangi sigortacı tarafından sigorta edildiğini sorar; haczedilen malın sigortalı olduğunu öğrendikten sonra, sigorta tazminatının diğer bir bildirime kadar ancak icra müdürlüğüne ödenilmesiyle borçtan kurtulacağını sigortacıya ihtar eder*”.

Düzenleme ile sigorta tazminatının, haciz konusu sigortalı mal bakımından “kaim değer” diğer bir deyişle “surrogat” oluşturması kabul edilmektedir³⁶. Bu sayede, bir mal üzerine haciz koyduran alacaklı, hacze konu sigortalı mal için ödenecek sigorta tazminatı üzerinde de hak sahibi olacaktır³⁷. Bu düzenleme olmasaydı acaba haczedilmiş olan bir malın yerine kaim olan değer de, örneğin sigorta tazminatı da, haczedilmiş sayılacak mıdır? Türk ve İsviçre icra hukukunda, haciz, alacaklılara bir rehin hakkı sağlamaz³⁸. Bundan dolayı, rehin hakkı kapsamında olan sigorta tazminatı (TMK m.879), haczin kapsamında olmayacaktı. *Schlegel/Zopfi*’ye göre, kaim olan değer eğer icra memurunun zilyetliğinde bulunuyorsa, kaim olan değer de haczedilmiş sayılacaktır. Aynı durum, olası kaim değer borçlunun

²⁶ Ünan, Cilt 1, s. 277.

²⁷ Kayıhan, Prim Ödeme Borcu, s. 69; Özdamar & Doğan, s. 99; Ünan, Cilt 1, s. 277.

²⁸ Bozer, s. 37; Çeker, s. 66; Özdamar & Doğan, s. 54, 79; Kender, s. 308; Yazıcıoğlu & Şeker Ögüz, s. 85, 172; Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 142; Arseven, s. 129; Bozkurt, s. 39; Kayıhan, Prim Ödeme Borcu, s. 63.

²⁹ Yazıcıoğlu & Şeker Ögüz, s. 85, 172; Çeker, s. 66; Bozer, s. 37; Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 142; Kayıhan, Prim Ödeme Borcu, s. 63; Bozkurt, s. 39.

³⁰ Çeker, s. 66; Bozer, s. 37.

³¹ Kender, s. 308; Çeker, s. 66.

³² Çeker, s. 66; Özdamar & Doğan, s. 54, 79.

³³ Ünan, Samim (2016), Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku, Cilt 2, İstanbul, On İki Levha, s. 164; Arseven, s. 129; Kayıhan, Prim Ödeme Borcu, s. 64; Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 263. Bakınız, Yazıcıoğlu & Şeker Ögüz, s. 173; Ulaş, s. 54.

³⁴ Özdamar & Doğan, s. 100.

³⁵ Kender, s. 308; Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 252; Özdamar & Doğan, s. 81; Ulaş, s. 215.

³⁶ Ünan, Cilt 2, s. 73.

³⁷ Ünan, Cilt 2, s. 73.

³⁸ Umar, Bilge (1963), İcra ve İflâs Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Genel Teorisi, İzmir, Ege Üniversitesi, s. 252 vd; Atalı & Ermenek & Erdoğan, s. 238.

herhangi bir işlem yapmasına gerek olmaksızın icra dairesinin zilyetliğine girmesi halinde de geçerlidir³⁹. Satılan veya hasara uğrayan hacizli mal yerine geçecek kaim değerler borçlunun kendisi tarafından alınmış ise, hacizli malın kaim değeri üzerinde de haciz hakkının ileri sürülebilmesi için yeni bir haciz gerekmektedir⁴⁰. Aynı şekilde hasara uğrayan hacizli malın yerine geçen kaim değerler de kendiliğinden haczedilmiş sayılmaz, ya yeniden haczedilmeleri ya da borçlunun herhangi bir işlem yapmasına gerek olmaksızın icra dairesinin zilyetliğine girmesi gerekir⁴¹. Buna karşılık Alman icra hukukunda açıkça, hacizle alacaklının haczedilen mal üzerinde rehin hakkı kazanacağı düzenlenmiştir (Alman Medeni Usul Kanunu m.804/1). O yüzden haciz, rehin kapsamına giren hakları da içerir⁴². Nitekim Alman Medeni Kanunu m.1127/1'de, rehlin kapsamına sigorta tazminatının da dâhil olduğu düzenlenmektedir.

Hacizli mal hasara uğradığı zaman ödenecek olan sigorta tazminatı borçlunun herhangi bir işlem yapmasına gerek olmaksızın icra dairesinin zilyetliğine giremeyeceği için TTK m.1457 hükmü olmasaydı, haczedilmiş olan bir malın yerine kaim olan değer de,

örneğin sigorta tazminatı da, haczedilmiş sayılmayacaktı. Nitekim 2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu öncesinde, sigorta konusu mal üzerine uygulanan haciz, sigorta tazminatını kapsamamakta idi. Eğer riziko gerçekleşirse sigorta tazminatının da ayrıca haczi gerekmekteydi. Bu da haciz uygulatan alacaklının durumunu zorlaştırmaktaydı⁴³.

Bu kısımda ilk önce icra müdürünün malın sigortalı olup olmadığını sorması ve mal sigortalı ise ortaya çıkan yükümlülüklerine değinilecek, ardından mal hacizliken riziko gerçekleşirse sigorta tazminatının ödenmesi ve riziko gerçekleşmeden haczedilen sigortalı mal paraya çevrilirse meydana gelecek sonuçlar incelenecektir. Son olarak da sigorta tazminatının ödenmesi konusunda uyumsuzluk çıkması halinde hacizli alacaklının dava hakkı ve sigorta ettirenin borç ve yükümlülüklerinin sigortalı malın haczi durumunda göstereceği özelliklere değinilecektir.

B. İCRA MÜDÜRÜNÜN MALIN SİGORTALI OLUP OLMADIĞINI SORMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

1. Genel Olarak

TTK m.1457, cümle 2'ye göre, “*bir malın haczinde, icra memuru, borçludan söz konusu malların sigortalı olup olmadığını*” sormakla yükümlüdür. Bu yükümlülük, bir mal üzerine haciz koyduran alacaklının, hacze konu sigortalı mal için ödenecek sigorta tazminatı üzerinde de hak sahibi olmasının bir sonucudur ve bunun tamamlayıcısıdır. Zira haciz koyduran alacaklının, sigorta tazminatı üzerinde de hak sahibi olması, sigorta tazminatının malın haczine ek olarak ayrıca haczedilmesini gerektirmemektedir. Fakatsigortacı tarafından, sigorta tazminatının icra dairesine ödenebilmesi için malın haczedildiğini bilmesi gerekir⁴⁴. Ayrıca tüm bu

³⁹ **Schlegel**, Roger & **Zopfi**, Markus, 'Art.96 SchKG': Kren Kostkiewicz, Jolanta&Vock, Dominik (Editörler) (2017), Kommentar zum Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs, Zürich-Basel-Genf, Schulthess, kn (kenar numarası), 5. Aynı yönde, **Üstündağ**, Saim (2004), İcra Hukukunun Esasları, İstanbul, s. 169; **Topuz**, Gökçen (2009), 'Paylı Mülkiyet Hissesiinin Haczi ve Satışı', Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 1, C: 17, s. 104; **Kren Kostkiewicz**, Jolanta (2020), SchKG Kommentar Schuldbetreibungs- und Konkursgesetz mit weiteren Erlässen, 20. Baskı, Orell Füssli, kn. 12; **Ansay**, Sabri Şakir (1960), Hukuk İcra ve İflâs Usulleri, 5. Baskı, Ankara, İstiklâl Matbaası, s. 89.

⁴⁰ **Schlegel & Zopfi**, 'Art.96 SchKG', kn. 5. Aynı yönde, Winkler, Thomas, 'Art.96 SchKG': Hunkeler, Daniel (Editör) (2014), Kurzkomentar SchKG, Basel, Helbing Lichtenhahn, kn. 5; **Ansay**, s. 90; **Üstündağ**, s. 169; **Postacıoğlu**, s. 294; **Topuz**, s. 104.

⁴¹ **Schlegel & Zopfi**, 'Art.96 SchKG', kn. 5. Aynı yönde, **Üstündağ**, s. 169; **Ansay**, s. 90; **Topuz**, s. 104. Yargıtay'ın aksi yönde kararı vardır. “*Bir mal üzerine konulmuş hacizler, kural olarak surrogat denilen ve (sigorta tazminatı, kamulaştırma bedeli gibi) malın yerine geçen değerler üzerinde de devam eder*”, Yargıtay 23. Hukuk Dairesi, T: 19.04.2012, E: 418, K: 2958 (Kazancı İçtihat Bankası). Fakat bu kararın tam metni incelendiğinde sigorta tazminatı için haciz ihbarnamelerinin gönderildiği anlaşılmaktadır. Karardan haciz ihbarnamesi gönderilmeden de kaim değerlerin haczedilmiş sayılacağına dair bir yorum çıkmamaktadır.

⁴² **Bittmann**, David-Christoph, 'ZPO §864': Wicczorek, Bernhard&Schütze, Rolf A. (Editörler) (2015), Zivilprozessordnung und Nebengesetze Großkommentar, 4. Baskı, Cilt 10/2, Berlin/Boston, De Gruyter, kn. 4.

⁴³ **Ünan**, Cilt 2, s. 73. Böyle bir düzenlemenin olması gerektiği yönünde bakınız, **Ansay**, s. 77. TTK m.1457'nin madde gerekçesinde bu durum, “*üzerinde sınırlı ayni hak olan malın sigortalanmasında olduğu gibi, sigortalı malın haczedilmesinde de, haciz hakkı sahibinin korunması gerekir. Bu nedenle hacizli malın zarar uğraması halinde sigorta tazminatının icra müdürlüğüne ödenmesi öngörülmüştür*” şeklinde ifade edilmiştir (TTK m.1457 madde gerekçesi).

⁴⁴ “*Diğer taraftan, sigortacı sözleşme süresi boyunca sigortalı mal üzerinde haciz olup olmadığını bilemeyeceğinden icra memuruna haciz sırasında borçluya malın sigortalı olup olmadığını, sigortalı ise hangi sigorta şirketine sigortalatıldığını sorma yükümlülüğü getirilmiştir*” (TTK m.1457 madde gerekçesi).

işlemlerin icra dairesi tarafından gerçekleştirilebilmesi için, haczedilen malın sigortalı olduğunun icra memuru⁴⁵ tarafından da bilinmesi gerekir. İşte bir yandan haczedilen malın sigortalı olduğunun icra memuru tarafından diğer yandan ise sigortalı malın haczedildiğinin sigortacı tarafından bilinmemesi yüzünden⁴⁶ uygulamada çeşitli sorunlarla karşılaşıldığı için, icra memuruna yukarıdaki yükümlülük getirilmiştir⁴⁷. İcra memuruna getirilen bu yükümlülük, sicile kayıtlı olup olmadığına bakılmaksızın tüm taşınır ve taşınmaz mallar bakımından ayırım yapılmaksızın geçerlidir. Zira sicile kayıtlı taşınmazlar bakımından, taşınmazın sigorta ettirildiği tapuya şerh edilecek hususlardan değildir (bakınız TMK m.1010-1012). Aynı şekilde motorlu taşıtlar bakımından da, ne 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu ne de Araçların Satış, Devir ve Tescil Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Yönetmelik hükümleri incelendiğinde, taşıtın sigorta ettirildiğinin sicile şerh edileceğine yönelik bir düzenlemeye rastlanmamıştır.

Madde metninde, icra memurunun haczedilen malların sigortalı olup olmadığını borçludan sorması için, alacaklının bir talepte bulunması gerektiği yönünde düzenleme yoktur. Bundan dolayı icra memuru, kendiliğinden bir malı haczederken bu sorma yükümlülüğünü yerine getirmelidir. Ayrıca alacaklı da bu yönde icra memurundan talepte bulunarak harekete geçmesini sağlayabilir.

İcra memurunun, haczedilen malların sigortalı olup olmadığını sorması konusunda süre sınırına dair bir ibare madde metninden anlaşılmamaktadır. Madde metninde yer alan “*bir malın haczinde*” ve “*sigortalı mal haczedilirse*” ibarelerinden icra memurunun mal haczedilirken mallarını sigortalı olup olmadığını sorması gerektiği anlaşıyor. Haczi gerçekleştirdikten sonra da icra memurunun bu haczedilen malların sigortalı olup olmadığını sorması mümkündür. Çünkü belli bir süre içinde malın sigortalı olduğunu sorar diye bir düzenleme mevcut değildir. Eğer böyle

bir düzenleme mevcut olsaydı dahi bu süre cebri icra organları için konulmuş süre olurdu ve hak düşürücü nitelikte olmazdı. Cebri icra organlarının süresinden sonra yapmış oldukları işlemler de geçerlidir⁴⁸. O halde icra memuru, haczedilen malın sigortalı olduğunu mal haczedilirken sorabileceği gibi daha sonra da sorabilir. Mal üzerindeki haciz kalkana⁴⁹, mal paraya çevrilip alıcısının mülkiyetine geçene⁵⁰ ve riziko gerçekleşip sigorta tazminatı borçluya ödenene kadar icra memuru malın sigortalı olup olmadığını sorabilir.

İcra memuru, haczedilen malın sigortalı olup olmadığını kendiliğinden veya alacaklının talebi üzerine borçludan sormazsa, alacaklı İİK m.16-18 hükümlerine göre icra mahkemesine şikâyette bulunabilir. İİK m.16’da dört tür şikâyet nedeni düzenlenmiştir. Bunlar, işlemin kanuna aykırı olması, hadiseye uygun olmaması, bir hakkın yerine getirilmemesi ve sebepsiz sürüncemede bırakılmasıdır. İcra memurunun, görevi dâhilinde olan bir işi yapmayı reddetmesi halinde, bir hakkın yerine getirilmemesi söz konusu olur⁵¹. Eğer icra memuru, alacaklının haczedilen malın sigortalı olup olmadığını sorması yönündeki talebini açıkça reddederse, bu durumda bir hakkın yerine getirilmemesi söz konusu olur. İcra memurunun, kendiliğinden veya alacaklının talebi üzerine yapmak zorunda bulunduğu bir işlemi, kanunda öngörülen veya uygun bir süre içinde, haklı bir neden olmaksızın yapmaması halinde, bir hakkın sebepsiz yere sürüncemede bırakılması söz konusu olur⁵². Eğer icra memuru, mal haczedilirken malın sigortalı olup olmadığını sormazsa bir hakkın sebepsiz yere sürüncemede bırakılması söz konusu olur. Bu durumda, bir hakkın yerine ge-

⁴⁵ İİK m.80/1’e göre, “*icra memuru haczi kendi yapabileceği gibi yardımcı veya kâtiplerinden birine de yaptırabilir*”.

⁴⁶ İcra memurunun ve sigortacının sürekli bu durumu da kontrol etmesi mümkün değildir. Bundan dolayı TTK m.1457 hükmü getirilmiştir (Kara, s. 249).

⁴⁷ Çeker, s. 148; Kara, s. 248-249. Ayrıca bakınız, Ulaş, s. 177. Benzer yükümlülük iflasta iflas daire memurlarına da getirilmiştir (Bakınız İcra ve İflas Kanununun Tatbikatına Dair Nizamname m.46/1-C).

⁴⁸ Kuru, Baki (1988), İcra ve İflâs Hukuku, Cilt 1, 3. Baskı, İstanbul, Evrim, s. 130; Atalı & Ermenek & Erdoğan, s. 70; Aşık & Oruç & Tok & Saçar, s. 75; Pekcanitez & Atalay & Sungurtekin Özkan & Özekes, s. 79.

⁴⁹ “*Bir malın satılması kanuni müddet içinde istenmez veya talep geri alınıp da kanuni müddet içinde yenilenmezse o mal üzerindeki haciz kalkar*” (İİK m.110).

⁵⁰ Bu durumda sigorta edilen menfaat sahibi değişmiş olur. Sonuçları için bakınız, III, D.

⁵¹ Kuru, Cilt 1, s. 90; Pekcanitez, Hakan & Simil, Cemil (2017), İcra-İflâs Hukukunda Şikâyet, 2. Baskı, İstanbul, Vedat, s. 101; Atalı & Ermenek & Erdoğan, s. 56; Üstündağ, s. 48; Aşık & Oruç & Tok & Saçar, s. 62.

⁵² Kuru, Cilt 1, s. 90; Pekcanitez & Simil, s. 108; Atalı & Ermenek & Erdoğan, s. 57; Üstündağ, s. 48; Aşık & Oruç & Tok & Saçar, s. 62.

tırılmemesinden farklı olarak icra memuru alacaklının talebini açıkça reddetmemekte, sadece haklı bir sebep olmaksızın zamanında veya işin gerektirdiği süre içinde gereğinin yerine getirilmesini savsaklamaktadır⁵³. İİK m.16/1'e göre şikâyet süresi kural olarak, icra memurunun işleminin öğrenilmesinden itibaren yedi gündür. Fakat İİK m.16/2'ye göre, *“bir hakkın yerine getirilmemesinden veya sebepsiz sürüncemede bırakılmasından dolayı her zaman şikâyet olunabilir”*⁵⁴. Bundan başka, İİK'da düzenlenmemiş olmasına rağmen, uygulamada kamu düzeni amacıyla konulmuş hükümlerin ihlali halinde icra memurunun bu işlemine karşı süresiz şikâyet yoluna gidileceği kabul edilmektedir⁵⁵. İİK m.16/2 hükmüne göre, icra memuru malın sigortalı olup olmadığını sormayı savsaklar veya sorma talebini reddederse, alacaklı süresiz şikâyet yoluna başvurabilir.

Bir hakkın yerine getirilmemesi veya sebepsiz sürüncemede bırakılması nedenine dayanan şikâyetin icra mahkemesi tarafından kabulü halinde, yerine getirilmeyen veya sebepsiz sürüncemede bırakılan işlemin yapılması (malın sigortalı olup olmadığının sorulması) icra memuruna emredilir⁵⁶. İcra memuru, icra mahkemesinin kararına karşı direnemez, gereğini yerine getirmek zorundadır⁵⁷.

Gerek haciz sırasında gerekse daha sonra haczedilen malın sigortalı olup olmadığı kendisine sorulan borçlunun cevabına göre icra memurunun hareket tarzı şekillenecektir. Borçlunun malın sigortalı olduğunu beyan etmesinden sonra icra memurunun nasıl hareket etmesi gerektiği bir sonraki başlıkta ayrı olarak incelenecektir. Eğer gerçekten haczedilen

mal sigortalı değilse ve borçlu da sigortalı olmadığını beyan etmişse TTK m.1457'deki diğer aşamalara geçilmeyecektir.

Borçlu gerçekte mal sigortalı olmasına rağmen, sigortalı olmadığını beyan ederse, diğer bir ifadeyle gerçeğe aykırı beyanda bulunursa, borçlunun cezalandırılması mümkün müdür? TTK m.1457 hükmü borçluya gerçeği söyleme yükümlülüğü yüklemekte midir? İİK m.338/1'de *“Hakikata muhalif beyanda bulunanların cezası”* madde başlığıyla, *“bu Kanuna göre istenen beyanı, hakikate aykırı surette yapan kimse, alacaklının şikâyeti üzerine, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır”* düzenlemesi yer almaktadır. Örneğin borçlu, İİK m.74 ve devamı hükümlerine göre mal beyanında bulunmakla yükümlüdür. Eğer borçlu gerçeğe aykırı mal beyanında bulunursa İİK m.338/1'e göre bu durum suç teşkil eder ve hapisle cezalandırılır⁵⁸. İİK m.338/1'de *“bu Kanuna göre istenen beyanı”* ibaresi yer almaktadır. Bu kandan kastı İcra ve İflas Kanunu'dur. İİK m.338/1 hükmü suç ve suçun cezasına ilişkin bir düzenlemedir. TCK m.2/3'e göre; *“kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamaz. Suç ve ceza içeren hükümler, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz”*. TCK m.2/3 hükmü nedeniyle, *“bu Kanuna”* ibaresini geniş yorumlayıp TTK m.1457 hükmünü de İİK m.338/1 kapsamına almak mümkün görünmemektedir. Acaba borçlunun mal beyanında bulunma yükümlülüğünün düzenlendiği İİK m.74 hükmündeki *“... borçlunun gerek kendisinde ve gerek üçüncü şahıslar yedinde bulunan mal ve alacak ve haklarında borcuna yetecek miktarın nevi ve mahiyet ve vasıflarını ... icra dairesine bildirmesidir”* cümlesi, borçlunun malın sigortalı olduğunu bildirmesini kapsar mı? Kanaatimizce malın sigortalı olması, malın nevi, mahiyeti veya vasfı değildir. Bundan dolayı İİK m.74 hükmü borçluya mal beyanında bulunurken malın sigortalı olduğunu belirtme yükümlülüğü getirmemektedir. Bundan dolayı borçlu, gerçekte mal sigortalı olmasına rağmen, sigortalı olmadığını beyan ederse, diğer bir ifadeyle gerçeğe aykırı beyanda bulunursa İİK m.338/1 kapsamında cezalandırılmaz. Kanaatimizce borçlunun gerçeğe uygun beyanda bulunmasını sağlamak için ya TTK m.1457'ye *“alacaklı, borçlunun verdiği cevabın aksini*

⁵³ Pekcanitez & Simil, s. 108.

⁵⁴ İcra memurunun kendisinden talep edilen işlem karşısında hareketsiz kalması, işlemi yapmaması daima yeni bir olay sayılır ve bu yeni olaya karşı süreye tabi olmaksızın şikâyet yoluna gidilebilir (Pekcanitez & Simil, s. 145; Kuru, Cilt 1, s. 94).

⁵⁵ Pekcanitez & Simil, s. 146. Kanaatimizce malın sigortalı olup olmadığının sorulmaması, kamu düzenine aykırılık teşkil etmeyecektir.

⁵⁶ Pekcanitez & Simil, s. 401; Pekcanitez & Atalay & Sungurtekin Özkan & Özekes, s. 72; Kuru, Cilt 1, s. 104; Atalı & Ermenek & Erdoğan, s. 61; Üstündağ, s. 54; Aşık & Oruç & Tok & Saçar, s. 70; Arslan & Yılmaz & Taşpınar Ayvaz & Hanağası, s. 86. İcra mahkemesi bizzat o işlemi yapamaz (Pekcanitez & Simil, s. 401; Kuru, Cilt 1, s. 105; Pekcanitez & Atalay & Sungurtekin Özkan & Özekes, s. 72).

⁵⁷ Arslan & Yılmaz & Taşpınar Ayvaz & Hanağası, s. 86.

⁵⁸ Kuru, Cilt 1, s. 609.

icra mahkemesinde ispat ederek borçlunun İcra ve İflas Kanununun 338 inci maddenin 1 inci fıkrası hükmüne göre cezalandırılmasını isteyebilir” hükmünün⁵⁹ yer aldığı bir fıkra eklenmelidir. Ya da İİK m.74’e “... borçlunun gerek kendisinde ve gerek üçüncü şahıslar yedinde bulunan mal ve alacak ve haklarında borcuna yetecek miktarın nevi ve mahiyet ve vasıflarını” cümlesinin devamına “mal sigortalı ise hangi sigortacıdan sigortalattığını” ibaresi eklenmelidir.

2. İcra Müdürünün Malın Sigortalı Olduğunu Öğrendikten Sonraki Yükümlülüğü

Eğer borçlu malın sigortalı olduğunu söylerse icra memuru, borçludan hacizli malın hangi sigortacı tarafından sigorta edildiğini sorar. Borçlunun bu konu hakkında da gerçeğe aykırı beyanda bulunması durumunda yukarıda ifade ettiğimiz açıklamalar geçerlidir⁶⁰. Böylelikle icra memurunun, “sigorta tazminatının diğer bir bildirim kadar ancak icra müdürlüğüne ödenilmesiyle borçtan kurtulacağını sigortacıya ihtar etmesi” mümkün hale gelir⁶¹. İcra memurunun, borçluya sorma ve sigortacıya ihtar etme işlemlerini yapması için, TTK m.1457 hükmü dikkate alındığında alacaklının bir talepte bulunmasına gerek yoktur⁶².

TTK m.1457 düzenlemesinde açıkça yer almasa da, icra memuru gerek borçludan gerekse sigortacıdan sigorta poliçesini istemelidir. Bu sayede, hacizli mal hangi rizikolara karşı sigortalanmış, sigorta sü-

resi, sigorta priminin ödenip ödenmediği, sigorta değeri⁶³, sigorta bedeli⁶⁴ ve sigorta değeri ile sigorta bedeli arasındaki eşitsizlik hallerinin mevcut olup olmadığı⁶⁵ anlaşılabacaktır. Sigorta tazminatının ödenmesi konusunda sigortacı ile bir uyumsuzluk meydana geldiğinde, borçlu adına dava hakkının kullanıp kullanmaması (İİK m.120/2) alacaklının bu sigorta poliçesini incelemesiyle netleşecektir.

İcra memuru sigortacıdan sigorta poliçesini talep ettiğinde, sigortacı bu poliçeyi icra dairesine göndermekle yükümlüdür. Zira İİK m.357’ye göre; “icra dairesince kanuna göre yapılan tebliğ ve emirleri derhal yapmağa ve neticesini geciktirmeksizin icra dairesine bildirmeğe alakadarlar mecburdur”. Yine İİK m.367’ye göre; “icra veya iflas dairelerinin borçlunun mevcuduna dair isteyeceği bütün malûmatı hakiki ve hükmi her şahıs derhal vermeğe ve talep halinde mevcudu bu dairelere teslim mecburdur”. Kanaatimizce bu iki hüküm birlikte değerlendirildiğinde sigortacının kendisinden istenen sigorta poliçesini icra dairesine gönderme yükümlülüğü bulunmaktadır.

Sigortacıya icra memuru tarafından yapılan, sigorta tazminatının diğer bir bildirim kadar ancak icra müdürlüğüne ödenmesi ihtarının hukuki niteliğine değinmek gerekir. Yukarıda da izah ettiğimiz üzere⁶⁶ sigortalı mal haczedildiğinde, rizikonun ger-

⁵⁹ Benzer bir düzenleme 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun m.79/6’da yer almaktadır.

⁶⁰ Bakınız, III, B, 1, son paragraf.

⁶¹ Eğer müşterek sigorta varsa birden fazla sigortacıya ihtar da bulunulmalıdır. Sigorta konusu menfaatin, birden çok sigortacı tarafından aynı sigorta dönemini kapsar şekilde aynı rizikolara karşı sigorta edilmesi durumu müşterek sigortayı meydana getirir (Bozer, s. 79; Kara, s. 252; Yazıcıoğlu & Şeker Ögüz, s. 197; Arseven, s. 84; Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 265; Kender, s. 317; Ulaş, s. 185; Ünan, Cilt 2, s. 190). Müşterek sigortadan bahsedebilmek için, sözleşmenin tarafı olan sigortacıların birlikte tehlikeyi taşıma konusunda iradelerinin bulunması gerekir (Ünan, Cilt 2, s. 190; Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 266; Arseven, s. 84; Yazıcıoğlu & Şeker Ögüz, s. 197; Bozkurt, s. 181; Kender, s. 317). Ayrıca bakınız, TTK m.1467/1-a.

⁶² Ancak Yargıtay bir kararında aksi yönde karar vermiştir. “Bu ihbarın gönderilmesini isteme yükümlülüğü ise borçludan alacağı olan ve hakkında takip yapmış alacaklıların talebi üzerine icra müdürüne aittir. İcra müdürü de talep olmaksızın resen İİK’nın 89/1 ihtarnamesini gönderemez”, Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T: 22.03.2022, E: 2021/9066, K: 2022/5516 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁶³ Sigorta değeri, sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınan menfaatin piyasada ölçülebilen gerçek değerini gösteren tutardır (Kara, s. 158; Kayihan, Prim Ödeme Borcu, s. 63; Özdamar & Doğan, s. 54; Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 141, 255; Bozkurt, s. 38; Bozer, s. 72; Ulaş, s. 54; Ünan, Cilt 2, s. 115).

⁶⁴ Sigorta bedeli, sigorta değeri esas alınarak belirlenen ve sigorta poliçesinde gösterilen riziko(ların)nun gerçekleşmesi halinde sigortacının sorumlu olduğu tazminatın azami tutarıdır (Kayihan, Prim Ödeme Borcu, s. 63; Ulaş, s. 53; Özdamar & Doğan, s. 53-54; Yıldırım, s. 33-34; Yazıcıoğlu & Şeker Ögüz, s. 170; Kara, s. 159; Çeker, s. 66; Kender, s. 236, 307; Bozer, s. 36-37; Bozkurt, s. 36).

⁶⁵ Mal sigortalarında sözleşmenin kurulması anında sigorta bedeli ile sigorta değerinin eşit olması ideal olan dengedir (Yazıcıoğlu & Şeker Ögüz, s. 86, 171; Kender, s. 307; Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 141, 255; Kara, s. 158; Özdamar & Doğan, s. 54; Bozer, s. 54; Ulaş, s. 54). Bu durum TTK m.1460’da “sigorta değeri sigorta olunan menfaatin tam değeridir” şeklinde ifade edilmiştir. Ancak sigorta bedeli ve sigorta değerinin eşit olması, baştan bilerek veya sonradan sigorta değerindeki değişiklikler sebebiyle bozulabilir. Böyle durumlarda sigortacının tazminat borcunun belirlenmesinde bazı ilkeler ve kurumlar ortaya çıkmıştır. Bu kurumlar eksik sigorta ve aşkın sigortadır (Özdamar & Doğan, s. 100; Bozer, s. 72).

⁶⁶ Bakınız, III, A.

çekleşmesi şartıyla sigorta tazminatı da haczedilmiş bulunmaktadır. Bundan dolayı icra memurunun sigortacıya yaptığı bildirim bir haciz işlemi değildir. Sadece sigorta tazminatının icra dairesine ödenmesini sağlayacak muhafaza tedbiridir⁶⁷. Muhafaza tedbirlerinin, aleniyeti sağlamak, üçüncü kişideki borçlunun alacağının borçluya ödenmesini önlemek⁶⁸ gibi amaçları vardır ve hacizde bir geçerlilik şartı değildir⁶⁹. İcra memurunun sigortalı malı haczettigine dair iradesini belirli şekillerde somutlaştırarak dış dünyaya yansıtmasıyla⁷⁰, hem mal hem de sigorta tazminatı haczedilmiş sayılır. Ancak haciz üçüncü şahıslar, örneğin sigortacı hakkında, kendilerine ihbarla hüküm ifade eder. Sigortacı kendisine haciz ihbar edilmeden, takip edilen alacaklısına sigorta tazminatını öderse iyi niyet sahibi oldukça ödemesi geçerlidir⁷¹.

İcra memuru, gerek malın sigortalı olup olmadığını, gerekse sigortalı ise hangi sigortacıdan sigortalatıldığını sormalı ve aldığı cevabı haciz tutanağına yazmalıdır⁷². İcra memuru, haciz herhangi bir sebeple kalktığında bunu sigortacıya ihtar etmekle de yükümlüdür⁷³. Zira TTK m.1457’de “*sigorta tazminatının diğer bir bildirime kadar ancak icra müdürlüğüne ödenilmesiyle*” ibaresinden bu anlaşılmaktadır. Haciz çeşitli sebeplerle kalkabilir. Hacizli malın satılması, bir yıllık süre içinde istenmezse ve satış talebinde bulunulup bu talep geri alındıktan sonra yine süresi

içinde tekrardan satış talep edilmezse haciz kalkar (İİK m.110)⁷⁴.

C. MAL HACİZLİYKEN RİZİKO GERÇEKLEŞİRSE SİGORTA TAZMİNATI ÖDENMESİ

1. Genel Olarak

Mal haczedilmeden önce riziko gerçekleşirse, sigorta tazminatının kime ödenmesi gerektiği konusuna değinmek gerekir. Tam hasar halinde, sigorta sözleşmesi sona ereceği⁷⁵ ve mal da ortadan kalkacağı için malın haczi de söz konusu olmayacaktır, dolayısıyla TTK m.1457 uygulanmayacaktır. Bu durumda alacaklı, sigorta tazminatını borçlunun üçüncü kişilerdeki alacaklarının haczi usulüne göre (İİK m.89) haczettirebilir. Kısmi hasar halinde ise, aksine sözleşme hükmü olmadığı sürece, sigorta sözleşmesi kalan kısım için devam eder⁷⁶. Bu durumda, eğer henüz sigorta tazminatı borçluya ödenmemişse, sigortalı malın haczi, hacizden önceki sigorta tazminatını kapsayacak mıdır? Hasara uğrayan hacizli malın yerine geçen kaim değerlerin kendiliğinden haczedilmiş sayılmayacağına yukarıda değinmiştik⁷⁷. Bu durumu genel kural kabul edersek TTK m.1457’yi istisna hükmü olarak anlamak gerekecektir. Yorum ilkelerinden istisnalar dar yorumların ilkesi, genel kurallara istisna oluşturan hükümlerin öngörüldükleri süre ve olaylar dışındı uygulanamayacağını ifade eder. İstisnalar dar yorumların ilkesi, genel hüküm olmaları nedeniyle mümkün olduğunca geniş anlaşılması gereken kaideleri değiştirmelerinden (daraltmalarından) dolayı istisna hükümlerinin kapsamının genişletilmemesi gerektiği düşüncesine dayanır⁷⁸. Kanun koyucu TTK m.1457 hükmünü getirmediği amacını ifade ederken “*hacizli malın zarar uğraması halinde sigorta tazminatının icra müdürlüğüne öden-*

⁶⁷ Yargıtay sigortacıya İİK m.89’a göre ihtarname gönderilmesi yönünde karar vermiştir. Bakınız, Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T: 22.03.2022, E: 2021/9066, K: 2022/5516 (Kazancı İçtihat Bankası). Fakat kanaatimizce, sigortacıya yapılacak ihtar İİK m.89 anlamında bir haciz ihbarnamesi değildir.

⁶⁸ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, T: 18.01.2022, E: 2018/12-136, K: 2022/12 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁶⁹ **Ansay**, s. 87-88; **Belgesay**, Mustafa Reşit (1948), İcra ve İflâs Kanunu Şerhi, 2. Baskı, İstanbul, Duygu, s. 260; **Atalı & Ermenek & Erdoğan**, s. 229. Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, T: 28.01.2014, E: 2013/36079, K: 2014/2087 (Kazancı İçtihat Bankası); Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, T: 12.05.2014, E: 11612, K: 14068 (Yargıtay Karar Arama). Muhafaza tedbirinin haciz konulma tarihine bir etkisi bulunmamaktadır. Bakınız, Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, T: 27.04.2016, E: 2015/34521, K: 2016/12455 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁷⁰ **Postacıoğlu**, İlhan E. & **Altay**, Sümer (2010), İcra Hukuku Esasları, İstanbul, Vedat, s. 365-366.

⁷¹ **Ansay**, s. 88.

⁷² **Ansay**, s. 77.

⁷³ **Ansay**, s. 77.

⁷⁴ İİK’da düzenlenen diğer haczin kalkma hali, İİK m.65/5. Alacaklı, haciz yoluyla takibe başlayıp borçlunun mallarını haczettikten sonra, takip yoluna değiştirirse haciz kendiliğinden kalkar (**Kuru**, Cilt 1, s. 170, dipnot 6). İcra mahkemesi İİK m.71 uyarınca takibin iptaline karar verir ve bu karar kesinleşirse, mallar üzerindeki haciz kalkar (**Kuru**, Cilt 1, s. 454). Borçlu borcunu öderse haciz kalkar (**Ansay**, s. 77).

⁷⁵ **Ayhan & Çağlar & Özdamar**, s. 216.

⁷⁶ **Ayhan & Çağlar & Özdamar**, s. 216.

⁷⁷ Bakınız, III, A.

⁷⁸ **Güneş**, Ahmet M. (2020), Hukuk Metodolojisi, 3. Baskı, Bursa, Ekin, s. 125; **Gözler**, Kemal (2021), Hukuka Giriş, 18. Baskı, Bursa, Ekin, s. 339.

mesi öngörülmüştür⁷⁹” diyerek, mal haczedildikten sonra sigorta tazminatının haciz kapsamında olacağını kabul edilmesini amaçlamıştır. Bundan dolayı istisna hükmü olan ve mal haczedildikten sonra mal zarara uğrarsa sigorta tazminatının ayrıca hacze gerek olmaksızın, bu malla birlikte haczedilmiş olduğu yönündeki TTK m.1457’yi geniş yorumlayarak, malın haczinden önceki sigorta tazminatının da malla birlikte haczedilmiş olmasının kabulü mümkün görünmemektedir⁸⁰. Kısmi hasar durumunda da alacaklı, sigorta tazminatını borçlunun üçüncü kişilerdeki alacaklarının haczi usulüne göre (İİK m.89) haczettirebilir.

Diğer değinilmesi gereken husus ise, sigortalı mal haczedilmeden ve henüz riziko gerçekleşmeden, riziko gerçekleşmesi durumunda borçluya ödenecek olan sigorta tazminatı haczedilebilir mi? Bunu yasaklayan bir düzenleme olmadığı için alacaklı, riziko gerçekleşeceği zaman sigortacının ödemesi gereken sigorta tazminatını, borçlunun üçüncü kişilerdeki alacaklarının haczi usulüne göre (İİK m.89) haczettirebilir. Kanaatimizce burada müstakbel bir alacağın haczi söz konusudur⁸¹. Borçlu ile onun borçlusu arasında mevcut bir hukuki ilişkiye dayanan, henüz doğmamış olmakla beraber, ileride doğması muhtemel bulunan alacaklara müstakbel alacaklar denir⁸². Müstakbel bir alaktan bahsedebilmek için, bir hukuki münasebetin mevcut olması, bu hukuki münasebetten doğacak alacağın cinsinin ve borçlusunun belli olması yeterlidir, alacağın miktarının belli olması veya böyle bir alacağın doğmama ihtimalinin bulunması önemli değildir. İşçiler ve memurların işveren nezdindeki işleyecek ücret alacakları, kiralayanın kiracıdan olan işleyecek kira alacağı, müstakbel alacaklara örnek olarak gösterilebilir⁸³. Dolayısıyla, sigorta tazminatı mev-

cut bir sigorta sözleşmesi ilişkisine dayanmaktadır. Bundan dolayı sigortalı mal haczedilmeden, sigorta tazminatının haczedilmesi mümkündür.

Mal haczedildikten sonra riziko gerçekleşirse, sigorta tazminatının kime ödenmesi gerektiği konusunu iki farklı durumu göz önünde bulundurarak incelemek gerekir. İlk önce mal üzerinde sınırlı ayni hak sahibinin bulunmadığı hallerde sigorta tazminatının ödenmesi, daha sonra ise mal üzerinde sınırlı ayni hak sahibinin bulunduğu hallerde sigorta tazminatının ödenmesi incelenecektir.

2. Mal Üzerinde Sınırlı Ayni Hak Sahibinin Bulunmadığı Hallerde

Hacizli mal üzerinde sınırlı bir ayni hak yoksa veya hacizden sonra sınırlı ayni hak tesis edilmişse⁸⁴, riziko gerçekleştiğinde sigorta tazminatının icra dairesine ödenmesi gerekir. Böyle bir sonucun gerçekleşmesi için, TTK m.1457 cümle 2 yarım cümle 2’ye göre; icra memurunun “... sigorta tazminatının diğer bir bildirime kadar ancak icra müdürlüğüne ödenilmesiyle borçtan kurtulacağını sigortacıya ihtar” etmesi gerekir. Bu durumda, sigortacı sigorta tazminatını icra dairesine ödemelidir ve TTK m.1457 cümle 1’e göre; “... sigortacı, ... borcundan kurtulur”. Diğer bir ifadeyle, sigortacının icra veznesine yaptığı ödeme, kendisinin sigortalıya karşı da olan borcundan kurtarır⁸⁵. Eğer sigortacı, kendisine zamanında bildirilmesine rağmen, sigorta tazminatını borçlu sigortalıya öderse, ona karşı olan borcundan kurtulur. Ancak haciz sahibi alacaklıya olan borcundan sadece icra veznesine ödeme yaparak kurtulacağından⁸⁶, sigorta tazminatını tekrar ödeme yapmak zorunda kalacaktır⁸⁷.

Malın haczedilmiş olduğu ve ödemeyi icra müdürlüğüne yapması gerektiği kendisine zamanında bildirilmemiş olan bir sigortacı, sigorta tazminatını

⁷⁹ TTK m.1457 madde gerekçesi.

⁸⁰ Benzer yönde bakınız, Ünán, Cilt 2, s. 75.

⁸¹ Doktrinde, sigorta sözleşmesinden doğan bir alacağın “müstakbel” alacak olarak nitelendirilebildiği dönemin, taşıma sigortalarında sigorta sözleşmesinin dahi daha yapılmadığı, diğer sigortalar bakımından ise sözleşmenin yapılmasına rağmen henüz ilk pirimin ödenmediği ana denk geldiği yönünde görüş vardır. Bakınız, Yeşilova Aras, Ecehan (2021), ‘Sigorta Sözleşmesinden Doğan Alacağın Devri ve Konkordato’, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 2, C: 8, s. 680.

⁸² Kuru, Cilt 1, s. 757-758.

⁸³ Kuru, Cilt 1, s. 758; Pekcanitez & Atalay & Sungurtekin Özkan & Özekes, s. 184; Atalı & Ermenek & Erdoğan, s. 232; Üstündağ, s. 196; Aşık & Oruç & Tok & Saçar, s. 160.

⁸⁴ Hacizli mal üzerinde hacizden sonra ayni hak kazanan kişiler (yeni hak sahipleri; mesela yeni malik, yeni ipotek alacaklısı), haciz alacaklısının hacizli malın bedeli üzerindeki hakkından sonra gelirler (Kuru, Cilt 1, s. 658).

⁸⁵ Ünán, Cilt 2, s. 73.

⁸⁶ Ünán, Cilt 2, s. 73.

⁸⁷ “Şayet, bu ihtarnameye rağmen borcun borçluya veya onun gös- tereceği başka bir kişiye ödenmiş olması halinde üçüncü kişi borçtan kurtulmuş olmaz”, Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T: 22.03.2022, E: 2021/9066, K: 2022/5516 (Kazancı İçtihat Bankası).

icra müdürlüğü yerine sigortalıya öderse, borcundan kurtulur⁸⁸. Fakat sigortacının, uyuşmazlık halinde kendisine veya acentesi gibi böyle bir ihbarı kabule yetkili temsilcisine bildirimin zamanında yapılmamış olduğunu ispatlaması gerekir⁸⁹. Eğer sigortacının kendi iç işleyiş düzeninde bir aksaklık nedeniyle ödemeyi yapacak birime gereken bilginin geç ulaşması, sigortacının dayanabileceği bir mazeret olarak ileri sürülemez⁹⁰.

Kendisine malın haczedildiği bildirilmeyen, fakat hacizden bir şekilde haberdar olan sigortacının, riziko gerçekleştiğinde sigorta tazminatını icra veznesine ödeme zorunluluğu konusunda farklı görüşler vardır. Bir görüşe göre sigorta şirketinin sorumluluğu, kendisine malın hacizli olduğunun ve borcun icra dairesine ödenmesinin ihbar edilmesi ile başlar⁹¹. Diğer bir görüş ise, riziko gerçekleştiğinde sigorta tazminatını icra veznesine ödeme zorunluluğunu doğurup doğurmadığı sorusuna kanunun ruhunun olumlu yanıt verilmesi gerektiği yönündedir⁹². Kanaatimizce ikinci görüş daha isabetlidir. Yukarıda da izah ettiğimiz üzere⁹³ icra memurunun sigortalı malı haczedtiğine dair iradesini belirli şekillerde somutlaştırarak dış dünyaya yansıtmasıyla, hem mal hem de sigorta tazminatı haczedilmiş sayılır. TTK m.1457'ye göre yapılacak bildirim kurucu değil açıklayıcı bir işlemdir. Yani sigorta tazminatının da haczedildiği sigortacıya bildirilir. Yoksa sigorta tazminatı o bildirim ile haczedilmiş olmaz. Sigortacıya yapılan bildirim, muhafaza tedbiridir ve iyiniyeti önleyici etkiye sahiptir. Sigortacının, sigorta tazminatını borçluya öderken iyiniyetli olduğu, diğer bir deyişle malın hacizli olduğunu bilmediği, iddiasını önlemek amaçlıdır. Bundan dolayı, kendisine bildirim yapılmamış olmasına rağmen, bir şekilde hacizden haberdar olan sigortacının borçluya ödeme yaparken iyiniyetinden bahsedilemez. Mutlaka icra dairesine ödeme yapması gerekir.

⁸⁸ Can, s. 73.

⁸⁹ Can, s. 73.

⁹⁰ Can, s. 73.

⁹¹ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T: 22.03.2022, E: 2021/9066, K: 2022/5516 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁹² Ünan, Cilt 2, s. 74.

⁹³ Bakınız, III, B, 2.

Birden fazla alacaklı, sigortalı malı haczederse, bu durumda hacze iştirak (İİK m.100) ve sıra cetveline (İİK m.140) ilişkin hükümler gündeme gelecektir. İİK m.100'e göre, "ilk haciz üzerine satılan malın tutarı vezneye girinceye kadar" diğer alacaklılar aynı maddede düzenlenen şartların gerçekleşmesi şartıyla hacze iştirak edebilirler. Burada hacze iştirakin diğer şartlarına⁹⁴ değinilmeyecek olup, göstereceği özelliklerden dolayı sadece zaman şartı üzerinde durulacaktır. TTK m.1457'nin açık hükmü nedeniyle, sigortalı mal üzerine konulmuş hacizler, sigorta tazminatı olan malın yerine geçen değer üzerinde de devam eder⁹⁵. Sigortalı mal haczedildiğinde, sigorta tazminatı da haczedilmiş olur, ayrıca bir hacze gerek yoktur. Bundan dolayı, hacze iştirak için önemli olan ilk haczin tespitini sigortalı malın haczedilme tarihini⁹⁶ dikkate alarak yapmak gerekir. Yoksa muhafaza tedbiri olan ve sigortacıya gönderilen ihtar tarihini dikkate almamak gerekir⁹⁷. Örneğin sigortalı mala ilk haciz koyan icra dairesi, malın sigortalı olduğunu daha sonra öğrenmiş ve sigortacıya ihtarname, ikinci sırada malı haczetmiş alacaklı için gönderilen ihtarnameden daha sonra gönderilmiş olsa dahi, ilk haciz sigortalı malın haczedilme tarihine göre belirlenir. İlk haczi bu şekilde tespit ettikten sonra, hacze iştirak edebilecek diğer alacaklıların ne zamana kadar hacze iştirak edebileceklerine bakmak gerekir. İİK m.100'e göre, "ilk haciz üzerine satılan malın tutarı vezneye girinceye kadar" diğer alacaklılar hacze iştirak edebilirler. Öyleyse bu hükmü sigortalı mal açısından mal tamamen hasara uğrayıp sigorta tazminatı icra veznesine girinceye kadar anlamak gere-

⁹⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız, Yılmaz, Ejder (1973), 'Hacze Takipli Katılma (Hacze Adi İştirak)', Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 1, C: 30, s. 279 vd.; Kuru, Cilt 1, s. 845 vd.; Atalı & Ermenek & Erdoğan, s. 245 vd.; Üstündağ, s. 229 vd.; Postacıoğlu, s. 430 vd.

⁹⁵ Yargıtay 23. Hukuk Dairesi, T: 19.04.2012, E: 418, K: 2958 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁹⁶ Sigortalı malın haczinde de ilk haczi tespit etmek için, ilk önce verilen haciz kararını değil, ilk önce uygulanan haczi dikkate almak gerekir (Yılmaz, s. 281; Kuru, Cilt 1, s. 846; Üstündağ, s. 229, dipnot 726; Postacıoğlu, s. 429).

⁹⁷ Örneğin Yargıtay'a göre, muhafaza tedbiri olan ve taşınmaz haczinde gündeme gelen haciz kararının tapuya şerh edilmesinin haciz konulma tarihine bir etkisi bulunmamaktadır. "Haciz kararının tapuya şerh edilmesi ise muhafaza tedbiri niteliğinde olup, haciz konulma tarihine bir etkisi bulunmamaktadır", Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, T: 27.04.2016, E: 2015/34521, K: 2016/12455 (Kazancı İçtihat Bankası).

kir. Sigorta tazminatı icra veznesine girdikten sonra hacze iştirak artık mümkün değildir. Bu alacaklılar sadece evvelki dereceden artacak bedeller için hacze iştirak edebilirler (İİK m.100/3).

İİK m.140'a göre, “*satış tutarı bütün alacaklıların alacağını tamamen ödemeye yetmezse icra dairesi alacaklıların bir sıra cetvelini yapar*”. Sigortalı mal açısından ise, sigorta tazminatı bütün alacaklıların alacağını tamamen ödemeye yetiyorsa, sıra cetveline gerek olmadan tüm alacaklıların alacağı ödenir⁹⁸. Fakat sigorta tazminatı bütün alacaklıların alacağını tamamen ödemeye yetmezse sıra cetveli yapılması gerekir. Sıra cetvelini hangi icra dairesinin yapacağı konusunda kanunda açık bir hüküm yoktur. Yargıtay'a göre, sıra cetvelini ilk haczi koyan icra dairesi yapmalıdır⁹⁹. Sigortacı, birden fazla alacaklı tarafından haciz yapılmışsa, sigorta tazminatını hangi icra dairesine ödemelidir? İlk haczi koyan ve sigorta tazminatının ödenmesi için yapılması gereken işlemleri yapan icra dairesi aynı ise, sigortacı sigorta tazminatını bu icra dairesine öder. Diğer icra dairelerine ise, sigorta tazminatını bu icra dairesine ödediğini bildirmelidir. Eğer sigorta tazminatının ödenmesi için yapılması gereken işlemleri ilk yapan icra dairesi, ilk haczi koyan icra dairesi değilse, kanaatimizce bu durumda da sigortacı sigorta tazminatını (haczin kaldırılmadığını öğrendikten sonra) ilk haczi koyan icra dairesine ödemeli ve diğer icra dairelerine de sigorta tazminatını ilk haczi koyan icra dairesine ödediğini bildirmelidir.

3. Mal Üzerinde Sınırlı Ayni Hak Sahibinin Bulunduğu Hallerde

TTK m.1457'de olduğu gibi, TTK m.1456/1'de de sigortalı malın hasara uğraması durumunda sigortalıya ödenecek tazminat üzerinde sınırlı ayni hak sahiplerinin hakkının devam edeceği düzenlenmiştir. Sigortalı malın malikinin menfaatini korumak üzere yapılan bir sigorta üzerine ödenecek sigorta tazminatı, sınırlı ayni hak sahibi bakımından

kaim değer oluşturur¹⁰⁰. Bu durumda, sınırlı ayni hak sahibinin hakkı artık sigorta tazminatı üzerinde devam eder¹⁰¹.

Sınırlı ayni hak sahibinin sigorta tazminatı üzerinde hakkı devam ettiği için, kural olarak “*sigortacıya, mal üzerinde sınırlı ayni hak bulunduğu bildirildiği takdirde, ayni hak sahiplerinin izni bulunmadıkça, sigortacı sigorta tazminatını sigortalıya ödeyemez*” (TTK m.1465/2, cümle 1; TMK m.879/1). Bu hükme aykırı olarak sigortalıya ödemede bulunan “*sigortacı, sınırlı ayni hak sahipleri ödemeye sonradan yazılı onay verdikleri takdirde, bunlara karşı sorumluluktan kurtulur*” (TTK m.1456/3). Eğer sigortalı mal haczedilirse, bu hükümlerin haciz sahibi alacaklılar bakımından uygulanamayacağı kanaatindeyiz. Zira sigortalı malı haczedenden alacaklıların da sigorta tazminatı üzerinde hakları, sınırlı ayni hak sahiplerinden sonra da gelse (İİK m.206) devam etmektedir. Kanaatimizce, sınırlı ayni hak sahipleri, sigorta tazminatının sigortalıya ödenmesine izin vermişlerse, bu haklarından feragat etmiş sayılırlar¹⁰². Bundan dolayı sigorta tazminatının ödenmesinde TTK m.1457 hükümleri geçerli olmalıdır.

Sınırlı ayni haklardan ilk akla gelen rehinli alacaklı, alacağı muaccel hale gelmedikçe sigorta tazminatının kendisine verilmesini isteyemez. Alacağı muaccel olana kadar sigorta tazminatı üzerinde rehin hakkı devam eder. Sigorta tazminatı, tevdi mahalline yatırılır (TMK m.861/3)¹⁰³. Rehinle alacak, muaccel hale gelirse ve İİK m.145-153a arasında düzenlenen rehinin paraya çevrilmesi yoluyla takibe ilişkin hükümlere göre bu alacak için takip yapılmasına rağmen borç ödenmezse, sigorta tazminatı o zaman alacaklıya ödenir¹⁰⁴. Bilindiği üzere İİK m.45/1, cümle 1'e göre, “*rehinle temin*

¹⁰⁰ Ünán, Cilt 2, s. 46; Can, s. 65.

¹⁰¹ Can, s. 66; Kara, s. 247; Çeker, s. 147; Bozer, s. 66; Kender, s. 224; Dural, Mustafa (1981), Eşya Hukuku Dersleri, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, s. 140.

¹⁰² Taşınır rehin verene geri vermek, rehin hakkından vazgeçmek ya da feragat olarak kabul edilir (Mete, Cansu (2017), ‘Taşınır Rehni’, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: Özel, C: 19, s. 1467). Sigorta tazminatının da aynı şekilde malik sigortalıya ödenmesine rıza gösterirlerse, rehin hakkından vazgeçmiş ya da feragat etmiş sayılırlar.

¹⁰³ Arkan, Sabih (1988), ‘İpotekli Gayrimenkulün Sigortalanması Halinde Alacaklının Hukukî Durumu’, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, S: 3, C: 14, s. 70.

¹⁰⁴ Arkan, s. 70.

⁹⁸ Meriç, Nedim (2015), Türk-İsviçre İcra Hukukunda Paylaştırma Kuralları ve Sıra Cetveline Müracaat Yolları, Ankara, Yetkin, s. 108.

⁹⁹ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, T: 27.12.2016, E: 31463, K: 26194 (Kazancı İçtihat Bankası). Doktrinde ilk önce satış talep edilen ve satış için hazırlık işlemleri yapan icra dairesinin sıra cetveli yapması gerektiği savunulmaktadır (Meriç, s. 109).

edilmiş bir alacağın borçlusu iflasa tabi şahıslardan olsa bile alacaklı yalnız rehinin paraya çevrilmesi yoluyla takip yapabilir”. Bu hüküm, borçlunun ve özellikle diğer alacaklıların menfaatlerini koruyucu niteliktedir. Eğer önce rehne başvurma zorunluluğu olmasaydı, rehinli alacaklı, rehin korumasına rağmen borçlunun diğer mallarını haczettirebilecek, diğer alacaklıların haczine iştirak edebilecek ve bu malın satış bedelinden pay alacaktı. Dolayısıyla borçlunun diğer alacaklıları alacaklarına daha az oranda kavuşmuş olacaktı¹⁰⁵. Rehinli mal eğer rehinin paraya çevrilmesi yoluyla takibe girişmeden önce hasara uğrarsa ve sigorta tazminatının tutarı da belirli olursa, bu durumda dahi ilk önce rehne başvuru zorunluluğu devam etmelidir. Bu durumda sigorta tazminatı belirli hale gelmişse, rehinli alacaklı, ancak rehinin tutarı, sigorta tazminatı borcu ödemeğe yetmezse kalan alacağını iflas veya haciz yoluyla takip edebilir (İİK m.45/1, cümle 2).

Üzerinde rehin bulunan ve sigortalı olan mal haczedilirse bu durumda nasıl bir yok izleneceği hakkında İİK m.140 ve 125 hükümlerine bakmak gerekir. İİK m.140’a göre icra dairesi, İİK m.206’daki sıraları dikkate alarak sıra cetveli yapacaktır. İİK m.206/1’e göre, “*alacakları rehinli olan alacaklıların satış tutarı üzerinde rüçhan hakları vardır*”. Diğer bir ifadeyle, satılan malın bedelinden ilk önce rehinli alacaklının alacağı ödenecektir. Artan bir miktar kalırsa, rehinle teminat altına alınmamış hacizli alacaklıların alacağı ödenecektir. Konumuz açısından ifade edersek, sigorta tazminatından ilk önce rehinli alacaklı alacağını alacak, artan bir miktar kalırsa sigortalı malı haczetmiş alacaklılar alacaklarını alacaklardır¹⁰⁶. Ancak bu durumun söz konusu olabilmesi için, rehinle teminat altına alınmış olan alacağın muaccel olması gerekir¹⁰⁷.

Eğer rehinle teminat altına alınmış olan alacak muaccel ise, normal şartlarda, bu durum hacizli malın paraya çevrilmesinde söz konusu olan mükellefiyetler listesinde (İİK m.128) gösterilecektir (İİK m.125/1). Paraların paylaşılmasında pay ayrılmayacaktır. İhale alıcısı, satın aldığı malı rehinli olarak almış olacaktır¹⁰⁸. Rehinli mal hasara uğrayıp, rehinli alacaklının hakkı sigorta tazminatı üzerinde devam ederse, İİK m.125

ve 128 hükümlerinin uygulanmasında zorlukla karşılaşılacaktır. Bu durumda kanaatimizce sıra cetveli yapan icra memuru, muaccel olacağı andaki miktarı hesap ederek, sanki rehinle teminat altına alınmış alacak muaccelmiş gibi bu alacağa pay ayırmalı, eğer artan bir miktar olursa bunu sigortalı malı haczedenden alacaklılara ödemelidir. Rehinli alacaklıya ayrılan pay ise, hemen ödenmemeli icra memuru tarafından banka hesabına yatırılmalıdır veya icra kasasında saklanmalıdır. Bu durum da rehinli alacaklıya bildirilmelidir¹⁰⁹.

Diğer bir sınırlı aynı hak sahibi olan intifa hakkı sahibinin de sigorta tazminatı üzerinde hakkı devam eder (TMK m.798/2)¹¹⁰. Hacizli mal üzerinde üçüncü kişinin intifa hakkı var ise, mal intifa hakkıyla yükümlü olarak satılır. Satılan mal üzerinde intifa hakkı devam eder (İİK m.125). Fakat hacizli mal hasara uğrarsa, sigorta tazminatı üzerinde intifa hakkı devam edecektir. Bu durumda sigorta tazminatı üzerindeki intifa hakkı, TMK m.820’ye göre alacaklar üzerinde intifa hakkı haline gelmektedir. Harap olan sigortalı ve hacizli olan mal üzerinde intifa hakkı sahibi, sigorta tazminat tutarından yararlanmaktadır. Bu tutar, alacak üzerindeki intifa hakkı hükümlerine göre onun getirisini edinme yetkisi vermektedir (TMK m.820/1)¹¹¹. Bu ihtimalde sigorta tazminatından hacizli alacaklılar doğrudan yararlanamayacaklardır. Zira TMK m.822/1’e göre, “*intifa hakkı sahibi, intifanın başlangıcını izleyen üç ay içinde, hakkın konusu olan alacağın ve kıymetli evrakin kendisine devrini isteyebilir*”. “*İntifa hakkı sahibi, alacağın ve kıymetli evrakin devri sırasındaki değeri tutarında devredene karşı bunların bedelini ödeme borcu altına girer ve feragat edilmedikçe bu borç için ayrıca güvence göstermekle yükümlü olur*” (TMK m.822/2). Hacizli alacaklılar iki ihtimale göre hareket edebilirler, eğer intifa hakkı sahibi TMK m.822/1’e göre devir istememişse, intifa hakkıyla yükümlü sigorta tazminatının paraya çevrilmesini talep edeceklerdir (İİK m.106/1). Eğer intifa hakkı sahibi TMK m.822’ye göre devir talep etmişse, hacizli alacaklı İİK m.120/1’e

¹⁰⁹ Meriç, s. 79.

¹¹⁰ Canarslan, Gökçe (2016), İntifa Hakkının Sona Ermesi, Ankara, Seçkin, s. 33. Oturma hakkı veya geçit hakkı gibi sigorta tazminatı üzerinde devam etmesi mümkün olmayan sınırlı aynı hak sahiplerinin de bu hükümden yararlanabilmelerinin mümkün olup olmayacağı konusundaki tartışmalar için bakınız, Ünán, Cilt 2, s. 46-47; Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 248.

¹¹¹ Canarslan, s. 83.

¹⁰⁵ Atalı & Ermenek & Erdoğan, s. 452-453.

¹⁰⁶ Detaylı bilgi için bakınız, Meriç, s. 118.

¹⁰⁷ Meriç, s. 118.

¹⁰⁸ Meriç, s. 117.

göre, sigorta tazminatının ödeme yerine geçmek üzere itibari kıymetleriyle kendilerine veya hesaplarına olarak içlerinden birine devrini talep edebilirler. Bu halde alacaklılar, alacakları nispetinde borçlunun haklarına halef olurlar. Alacağı devralan alacaklı, intifa hakkı sona erince, hakkın konusu olan malı malike geri vermekle yükümlü olan intifa hak sahibinden sigorta tazminatını alacaktır (TMK m.799).

4. Malın Tamiri veya Eski Haline Getirilmesi Sigorta Tazminatı ve Aynen Tazmin Durumlarının Değerlendirilmesi

TTK m.1456/2, cümle 3'e göre, "*sigortalı menfaate konu malın tamiri veya eski hâline getirilmesi amacıyla ve teminat gösterilmesi şartıyla, tazminat sigortalıya ödenebilir*"¹¹². Bu düzenleme TTK m.1457'de mevcut değildir¹¹³. Dolayısıyla TTK m.1456/2, cümle 3 hükmünün, sigortalı mal haczedildiğinde de uygulanması mümkün değildir¹¹⁴. Sigorta tazminatı yine icra dairesine ödenmelidir. Ancak kanaatimizce icra memuru, eğer hacizli mal tamir edildiğinde daha fazla bedelle satılacağını düşünüyorsa, bu sigorta tazminatıyla malın tamirini veya eski haline getirilmesini sağlamalıdır (karşılaştırınız İİK m.92/3).

Uygulamada pek karşılaşılmasa da aynen zararın giderilmesi, doğrudan doğruya yeni mal teslimiyle olabilir¹¹⁵. Aynen tazmin durumunda TTK m.1457'nin uygulanamayacağı ifade edilmektedir¹¹⁶. Kanaatimizce de TTK m.1457'nin burada uygulanması mümkün değildir. Burada da bir surrogat hali mümkündür fakat yukarıda da ifade ettiğimiz gibi¹¹⁷, surrogatın da haczedilmiş sayılabilmesi için borçlunun herhangi bir işlem yapmasına gerek olmaksızın icra dairesinin zilyetliğine girmesi gerekir. Böyle bir durumda alacaklının talebi üzerine icra memuru, sigortacıya sigorta ettirene teslim edilecek malın haczedildiğine dair İİK m.89'a göre haciz ihbarnamesi göndermelidir. Sigortacının, sigorta ettiren borçluya teslim edeceği mal, borçlunun üçüncü kişideki malı statüsündedir.

D. RİZİKO GERÇEKLEŞMEDEN HACZEDİLEN SİGORTALI MAL PARAYA ÇEVİRİLİRSE

Sigortalı hacizli mal, İcra ve İflas Kanunu hükümlerine göre paraya çevrilirse, mülkiyeti ihale alıcısına geçecektir (İİK m.118, 134). Mülkiyet ihale alıcısına geçtiği zaman, sigorta edilen menfaatin sahibi değişmiş olacaktır. Bu durumda kural olarak, sigorta sözleşmesi sona erecektir (TTK m.1470)¹¹⁸. Ancak taraflar, sözleşmeye koyacakları bir düzenleme ile menfaatin sahibi değişse dahi sözleşmenin devam edeceğini kararlaştırabilirler. Bu durumda menfaatin sahibi değişince sözleşme de yeni menfaat sahibine devrolmuş sayılır¹¹⁹. Dolayısıyla, sigorta sözleşmesinden doğan haklar ve bu bağlamda sigorta tazminatını talep hakkı sigorta ettirende değil, sigorta edilen menfaatin yeni sahibine geçer¹²⁰.

Sözleşmenin devrinin hüküm ve sonuçları karışıklığa yol açabilir endişesi ile uygulamada çoğunlukla menfaat sahibinin değişmesi durumunda, sözleşme sona ermektedir¹²¹. Sigorta sözleşmesi sona erdiği için sigorta edilen menfaatin devreden sahibinin ödemiş olduğu primlerin ne olacağı TTK m.1419 hükmü dikkate alarak cevaplanabilir. Buna göre; "*sigorta sözleşmesi sona erdiği takdirde, Kanunda aksi öngörülmemişse, işlemeyen günlere ait ödenmiş primler sigorta ettirene geri verilir*".

Alacaklı bu durumda, sigortacının sigortalıya ödemesi gereken prim iadesine haciz koydurabilir. Bu haciz borçlunun üçüncü kişideki alacaklarının haczi hükümlerine göre yapılır (İİK m.89).

E. SİGORTA TAZMİNATININ ÖDENMESİ KONUSUNDA UYUŞMAZLIK ÇIKMASI HALİNDE HACİZLİ ALACAKLININ DAVA HAKKI

Sigortacı, tazminat ödeme yükümlülüğünün olmadığını ileri sürerse veya ödeme yapmaktan kaçınırsa, sigortalı malı haczedene alacaklının ne

¹¹² Bakınız, II, B.

¹¹³ TTK m.1456/2'deki çözümün haciz halinde geçerli sayılmamasının tutarlı olmayacağına dair, Ünan, Cilt 2, s. 74.

¹¹⁴ Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 251.

¹¹⁵ Bakınız, II, B.

¹¹⁶ Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 250.

¹¹⁷ Bakınız, II, A.

¹¹⁸ Kender, s. 223; Özdamar & Doğan, s. 97; Kara, s. 226; Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 152; Çeker, s. 125; Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 272; Bozkurt, s. 197; Ulaş, s. 122; Ünan, Cilt 2, s. 214.

¹¹⁹ Çeker, s. 125; Özdamar & Doğan, s. 97-98; Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 152, 274; Ulaş, s. 122.

¹²⁰ Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 152, 274; Ulaş, s. 211.

¹²¹ Özdamar & Doğan, s. 98.

gibi hakları söz konusudur? TTK'da açık bir düzenleme yoktur, fakat İİK m.120/2 hükmü, sigorta ettirenin sigortacıya karşı dava hakkının kullanılmasının devrini düzenlemektedir¹²². İİK m.120/2 hükmüne göre, hacze iştirak eden bütün alacaklıların muvafakati ile¹²³ “*hacze iştirak edenlerin hepsi veya içlerinden birisi borçlunun üçüncü bir şahıstaki alacağının tahsilini veya böyle bir şahsa karşı haiz olduğu dava hakkının kullanılmasını ... üzerlerine alabilirler*”.

Bu imkânı kullanarak alacağı tahsil için devralan hacizli alacaklının alacağı ödenmiş sayılmaz ve dolayısıyla borçlunun haklarına halef olmaz, sadece borçluyu temsil etme yetkisini kazanarak borçlu adına alacak için sigortacıya karşı icra takibi yapar veya dava açar¹²⁴. Devralan alacaklının borçludan olana alacağı, borçlunun alacaklıya devrolunan alacağının tahsil edilip bundan devralan alacaklının alacağının ödenmesine kadar mevcut olmakta devam eder¹²⁵. İcra dairesi, alacağı tahsil için devralan alacaklıya, alacağın tahsili için gerekli işlemleri yapmaya yetkili olduğu hakkında bir belge verir. Alacaklı, bu belge ile sigortacıya karşı icra takibi yapabilir veya dava açabilir¹²⁶.

Alacağın tahsili için alacaklının yaptığı bütün giderler, özellikle takip ve dava giderleri kendisine aittir. Fakat bu giderler, tahsil edilen paradan ilk önce ödenir. Aynı zamanda tahsil edilen para, ilk önce alacağı tahsil için devralan alacaklının (veya alacaklıların) alacağının ödenmesine karşılık tu-

tulur (İİK m.120/3)¹²⁷. Bundan sonra, geriye para artarsa, o da diğer alacaklılara ödenir. Ondan sonra da geriye para artarsa, bu para takip borçlusuna verilir¹²⁸.

Alacağı tahsil için devralan haciz alacaklısının sigortacıya karşı yaptığı takip veya açtığı dava aleyhine sonuçlanırsa, yapmış olduğu takip veya dava giderlerine alacaklının kendisi katlanır¹²⁹.

F. SİGORTA ETTİRENİN BORÇ VE YÜKÜMLÜLÜKLERİNİN DURUMU

1. Sigorta Ettirenin Sigorta Primi Ödeme Borcu

Sigorta primi, sigorta edilen rizikonun gerçekleşmesi durumunda ödenecek olan sigorta tazminatı veya bedelini karşılamak üzere sigortalıdan alınan paradır¹³⁰. Primin ödenme zamanı bakımından TTK m.1430-1434 hükümleri arasında ayrıntılı düzenlemeler yer almaktadır. Bu hükümlere göre “*aksine sözleşme yoksa sigorta primi peşin ödenir*” (TTK m.1430/1).

Sigorta priminin zamanında ödenmemesinin önemli sonuçları vardır. En önemli sonucu prim ödenmedikçe sigortacının rizikoya ilişkin sorumluluğu başlamaz. Bunun sonucu olarak, henüz prim ödenmeden riziko gerçekleşirse meydana gelen zarardan sigortacı sorumlu tutulamaz¹³¹. Sınırlı ayni hak sahibi bulunması durumunda uygulama bulan TTK m.1456/4'te “*sigortacı, sigorta ettirenin prim ödeme borcunda temerrüde düştüğünü ve prim farkı istemi dolayısıyla sigorta ettirene ihtarda bulunduğunu, aynı hakkını kendisine bildirmiş olan ve kendisi tarafından bilinen aynı hak sahiplerine de bildirir*” hükmü yer almaktadır. Kanaatimizce benzer

¹²² Haciz uygulanan alacaklıya, sigortacıya karşı dava açma hakkı tanımak uygun olur (Ünan, Cilt 2, s. 75).

¹²³ Kuru, Baki (1990), İcra ve İflâs Hukuku, Cilt 2, 3. Baskı, İstanbul, Evrim, s. 1223; Bulut, Uğur (2013), İcra Hukukunda Ödeme Yeri-ne Alacakların Devri, Ankara, Adalet, s. 223; Atalı & Ermenek & Erdoğan, s. 312; Üstündağ, s. 246.

¹²⁴ Kuru, Cilt 2, s. 1224; Postacıoğlu, s. 450. İİK alacaklılara, m.89 ve m.120'de üçüncü kişilerdeki alacakların haczinde farklı imkânlar tanımaktadır. Alacaklının, İİK m.89'a göre gönderilen ihbarname-ye üçüncü kişinin itiraz etmesi durumunda bu iki imkânı seçme hakkına sahip olduğu ifade edilmektedir (Kuru, Cilt 1, s. 741). Fakat doktrinde, üçüncü kişi alacağı inkâr ya da miktarına itiraz ederse, sadece İİK m.120'nin uygulanması gerektiği, zira bu durumda alacak ihtilaflı hale geleceği belirtilmektedir (İyilikli, Ahmet Cahit (2011), Haciz İhbarnameleri, Ankara, Yetkin, s. 310).

¹²⁵ Kuru, Cilt 2, s. 1225; Atalı & Ermenek & Erdoğan, s. 312; Postacıoğlu, s. 450.

¹²⁶ Kuru, Cilt 2, s. 1225; Bulut, s. 224.

¹²⁷ Rehin hakkı sahibinin bu durumda da sigorta tazminatından öncelikle tatmin edileceğine dair, Bulut, s. 262; Meriç, s. 122.

¹²⁸ Kuru, Cilt 2, s. 1225; Bulut, s. 263; Meriç, s. 122; Atalı & Ermenek & Erdoğan, s. 312.

¹²⁹ Kuru, Cilt 2, s. 1224.

¹³⁰ Ayli, Ali (2003), Zarar Sigortalarında Prim Ödeme Borcu, İstanbul, Vedat, s. 3; Kayıhan, Prim Ödeme Borcu, s. 64; Kender, s. 235; Arseven, s. 95; Çeker, s. 66-67; Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 143, 168; Kara, s. 202; Bozer, s. 94; Ulaş, s. 56; Ünan, Cilt 1, s. 317.

¹³¹ Çeker, s. 107; Kender, s. 244-245; Ulaş, s. 81, 85. Diğer önemli sonuçları olan cayma hakkı ve fesih hakkının kullanılması ise TTK m.1434'te ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

bir hükmün TTK m.1457'de de bulunması yararlı olurdu. Bu sayede alacaklı, prim borcunu ödeyerek sigorta himayesinin devamını sağlayabilir¹³². Alacaklının ödeyeceği prim, hacizli malın idare ve işletme masraflarından sayılarak, sigorta tazminatından öncelikle alınabilmelidir¹³³.

2. Sigorta Ettirenin Diğer Yükümlülükleri

Sigorta ettirenin, beyan (TTK m.1435), rizi-konun gerçekleştiğini bildirme (TTK m.1446) bilgi verme ve araştırma yapılmasına izin verme (TTK m.1447), zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarını koruma (TTK m.1448) ve zarar gören mal ve zararın gerçekleştiği yerde değişiklik yapmama (TTK m.1471) gibi yükümlülükleri vardır¹³⁴. Sigorta ettirenin yükümlülüklerin sigortalı mal haczedildiğinde nasıl gelişeceğine değinmek gerekir. Bunun için haczedilen sigortalı malın kimin elinde bıraktığını tespit etmek gerekir. Eğer haczedilen mal altın, gümüş ve diğer kıymetli şeyler ise icra dairesi bunları muhafaza eder (İİK m.88/1). Alacaklı muvafakat ederse, bunlar haricindeki taşınır mallar borçluda bırakılabilir, eğer alacaklı muvafakat etmezse bu mallar muhafaza altına alınır (İİK m.88/2). Haczedilen ve muhafaza altına alınan mallar, yediemin depolarında muhafaza edilir (İİK m.88/5). O halde, haczedilen mal borçluda bırakılırsa, borçlu sigorta ettirenin yükümlülükleri devam eder. Mal borçluya bırakıldığında kanaatimizce icra memuru, sigorta ettirenin yükümlülüklerine uygun davranması gerektiğini hatırlatmalı, uygun davranmadığı takdirde İİK m.331/1'de düzenlenen alacaklısını zarara sokmak kasdiyle mevcudunu eksiltten borçluların cezası hükümlerine göre “altı aydan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası ile” cezalandırılabilceğini hatırlatmalıdır.

Eğer icra dairesinin kasasında mallar muhafaza edilirse, sigorta ettirenin yükümlülükleri icra dairesi tarafından da yerine getirilmelidir.

Haczedilen mal, yediemin depolarında muhafaza edilirse, sigorta ettirenin yükümlülükleri yediemin tarafından da yerine getirilmelidir. Hatta bunun da ötesinde yediemin, Lisanslı Yediemin Depoları Yönetmeliği m.30'a göre “muhafaza altına alınan mallar için; Hazine Müsteşarlığı tarafından yayımlanan Yangın Sigortası Genel Şartları ile Hırsızlık Sigortası Genel Şartları çerçevesinde yangın, duman, yıldırım, infilak, deprem, grev, lokavt, karışalık, halk hareketleri, kötü niyetli hareketler ve terör, sel-su baskını, fırtına, kar ağırlığı, yer kayması, kara-deniz-hava taşıtları çarpması ile emniyeti suistimal ve hırsızlık rizikolarına karşı sigorta yaptırmak zorundadır”.

TTK m.1467/1'e göre kural olarak, “değerinin tamamı sigorta olunan bir menfaat, sonradan aynı veya farklı kişiler tarafından, aynı rizikolara karşı, aynı süreler için sigorta ettirilemez”, ancak buna rağmen ettirilirse çifte sigorta meydana gelir¹³⁵. Çifte sigorta durumunda kural olarak ikinci sigorta sözleşmesi geçersiz olacaktır¹³⁶. Birden fazla yapılan sigorta sözleşmelerinde farklı rizikolara karşı himaye sağlanmış ise, çifte sigortadan söz edilemez¹³⁷. Örneğin hırsızlık, yangın veya su basması gibi rizikolar farklı rizikolardır ve bu rizikolar için ayrı ayrı sigorta yapılması çifte sigorta değildir.

Burada ayrıca sigorta olunan menfaat, diğer bir deyişle aynı menfaat kavramına değinmek gerekir. Aktif sigortanın konusu olan menfaat, bir malvarlığı değerine malik olmak, onu kullanmak veya işletmek sebebiyle oluşan, para ile ifade edilebilir ekonomik bir değer ilişkisidir. Bundan dolayı, örneğin malik menfaati ile malvarlığını kiracı olarak kullanan veya malın muhafazasından dolayı malike karşı sorumlu olan kişilerin menfaati aynı menfaat değildir¹³⁸. Dolayısıyla yediemin mal üzerindeki kendi menfaatlerini, malikin menfaatinden bağımsız olarak, mal sigortası ile teminat altına alabilirler. Bu durumda

¹³² Prim borcunu, sigorta ettiren değil, aksine bir başkası öderse, sigortacı bunu kabule mecburdur (Kayıhan, Prim Ödeme Borcu, s. 147; Ayli, s. 53; Kender, s. 244; Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 147, 169).

¹³³ İdare ve işletme masraflarının önceliği hakkında bakınız, Meriç, s. 37 vd.

¹³⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız, Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 176-191; Kara, s. 209-219; Kender, s. 253-287; Bozer, s. 85-94.

¹³⁵ Arseven, s. 82-83; Kara, s. 252; Yazıcıoğlu & Şeker Ögüz, s. 198; Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 269; Bozer, s. 81; Ulaş, s. 190; Ünan, Cilt 2, s. 199.

¹³⁶ Arseven, s. 83; Yazıcıoğlu & Şeker Ögüz, s. 199; Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 270; Ulaş, s. 190; Ünan, Cilt 2, s. 200.

¹³⁷ Bozkurt, s. 179; Yazıcıoğlu & Şeker Ögüz, s. 198; Ünan, Cilt 2, s. 206.

¹³⁸ Arkan, s. 64; Ünan, Cilt 2, s. 206; Yazıcıoğlu & Şeker Ögüz, s. 198; Bozkurt, s. 179; Bozer, s. 34, 78.

aşkın sigorta hükümlerinin¹³⁹ uygulanması gerektiği ifade edilmektedir¹⁴⁰.

IV. SONUÇ

Sigortalı malın haczedilmesi durumunda nasıl bir yol izlenmesi gerektiği TTK m.1457’de düzenlenmiştir. Düzenleme ile sigorta tazminatının, haciz konusu sigortalı mal bakımından “kaim değer” diğer bir deyişle “surrogat” oluşturması kabul edilmektedir. Bu sayede, bir mal üzerine haciz koyduran alacaklı, hacze konu sigortalı mal için ödenecek sigorta tazminatı üzerinde de hak sahibi olacaktır.

TTK m.1457, cümle 2’ye göre, “bir malın haczinde, icra memuru, borçludan söz konusu malların sigortalı olup olmadığını” sormakla yükümlüdür. Madde metninde, icra memurunun haczedilen malların sigortalı olup olmadığını borçludan sorması için, alacaklının bir talepte bulunması gerektiği yönünde düzenleme yoktur. Bundan dolayı icra memuru, kendiliğinden bir malı haczederken bu sorma yükümlülüğünü yerine getirmelidir.

Borçlu gerçekte mal sigortalı olmasına rağmen, sigortalı olmadığını beyan ederse, diğer bir ifadeyle gerçeğe aykırı beyanda bulunursa, borçlunun cezalandırılması mümkün müdür? Kanaatimizce borçlunun gerçeğe uygun beyanda bulunmasını sağlamak için ya TTK m.1457’ye “alacaklı, borçlunun verdiği cevabın aksini icra mahkemesinde ispat ederek borçlunun İcra ve İflas Kanununun 338 inci maddenin 1 inci fıkrası

hükmüne göre cezalandırılmasını isteyebilir” hükmünün yer aldığı bir fıkra eklenmelidir. Ya da İİK m.74’e “... borçlunun gerek kendisinde ve gerek üçüncü şahıslar yedinde bulunan mal ve alacak ve haklarında borcuna yetecek miktarın nevi ve mahiyet ve vasıflarını” cümlesinin devamına “mal sigortalı ise hangi sigortacıdan sigortalattığını” ibaresi eklenmelidir.

Mal haczedilmeden önce riziko gerçekleşirse, sigorta tazminatının kime ödenmesi gerektiği konusuna değinmek gerekir. Tam hasar halinde, sigorta sözleşmesi sona ereceği ve mal da ortadan kalkacağı için malın haczi de söz konusu olmayacaktır, dolayısıyla TTK m.1457 uygulanmayacaktır. Bu durumda alacaklı, sigorta tazminatını borçlunun üçüncü kişilerdeki alacaklarının haczi usulüne göre (İİK m.89) haczettirebilir.

Hacizli mal üzerinde sınırlı bir ayni hak yoksa veya hacizden sonra sınırlı ayni hak tesis edilmişse, riziko gerçekleştiğinde sigorta tazminatının icra dairesine ödenmesi gerekir. Birden fazla alacaklı, sigortalı malı haczederse, bu durumda hacze iştirak (İİK m.100) ve sıra cetveline (İİK m.140) ilişkin hükümler gündeme gelecektir. Üzerinde rehin bulunan ve sigortalı olan mal haczedilirse bu durumda nasıl bir yok izleneceği hakkında İİK m.140 ve 125 hükümlerine bakmak gerekir. İİK m.140’a göre icra dairesi, İİK m.206’daki sıraları dikkate alarak sıra cetveli yapacaktır. İİK m.206/1’e göre, “alacakları rehinli olan alacaklıların satış tutarı üzerinde rüçhan hakları vardır”. Diğer bir ifadeyle, satılan malın bedelinin ilk önce rehinli alacaklının alacağı ödenecektir.

Sigortacı, tazminat ödeme yükümlülüğünün olmadığını ileri sürerse veya ödeme yapmaktan kaçınırsa, sigortalı malı haczedilen alacaklının ne gibi hakları söz konusudur? TTK’da açık bir düzenleme yoktur, fakat İİK m.120/2 hükmü, sigorta ettirenin sigortacıya karşı dava hakkının kullanılmasının devrini düzenlemektedir. İİK m.120/2 hükmüne göre, hacze iştirak eden bütün alacaklıların muvafakati ile “hacze iştirak edenlerin hepsi veya içlerinden birisi borçlunun üçüncü bir şahıstaki alacağının tahsilini veya böyle bir şahsa karşı haiz olduğu dava hakkının kullanılmasını ... üzerlerine alabilirler”.

Sigorta ettirenin yükümlülüklerin sigortalı mal haczedildiğinde nasıl gelişeceği, haczedilen sigortalı malın kimin elinde bırakıldığını tespit edilerek cevaplanmalıdır.

¹³⁹ TTK m.1463’te ise aşkın sigorta düzenlenmiştir. Sigorta bedelinin, sigortalı menfaatin değerinden daha yüksek gösterilmesi halinde aşkın sigorta hali ortaya çıkar. Aşkın sigorta da, eksik sigortada olduğu gibi bilinçli ve irade dışı ortaya çıkabilir. Bilinçli bir şekilde, diğer bir deyişle “sigorta ettirenin, mali çıkar sağlamak amacıyla kötüniyetle yaptığı aşkın sigorta sözleşmesi geçersizdir” (TTK m.1463/2). Hükümden de anlaşılacağı üzere kanun koyucu, bilinçli bir şekilde yapılan aşkın sigortayı tamamen geçersiz saymıştır (Arseven, s. 78; Özdamar & Doğan, s. 102; Yazıcıoğlu & Şeker Ögüz, s. 174; Kara, s. 249; Kender, s. 315; Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 260; Ulaş, s. 179; Ünan, Cilt 2, s. 158). Aşkın sigorta, sigortalı menfaatin değerinin zaman içerisinde düşmesinden kaynaklanmışsa, diğer bir deyişle irade dışı ortaya çıkmışsa, sigorta sözleşmesi, tamamen geçersiz sayılmamıştır. Sadece “sigorta bedeli sigorta olunan menfaatin değerinin üstünde ise, aşan kısım geçersizdir” (TTK m.1463/1 cümle 1). “Bu sebeple, sigorta bedeli ile sigorta priminin onu karşılayan kısmı indirilir ve tahsil edilmiş fazla prim geri verilir” (TTK m.1463/1 cümle 2).

¹⁴⁰ Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 240). Bozer bu durumda çifte sigortanın söz konusu olması gerektiği görüşündedir (Bozer, s. 81).

KAYNAKÇA

- Ansay**, Sabri Şakir (1960), Hukuk İcra ve İflâs Usulleri, 5. Baskı, Ankara, İstiklâl Matbaası.
- Arkan**, Sabih (1988), 'İpotekli Gayrimenkulün Sigortalanması Halinde Alacaklının Hukukî Durumu', Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, S: 3, C: 14, s. 63-82.
- Arseven**, Haydar (1987), Sigorta Hukuku, İstanbul, Beta.
- Arsalan**, Ramazan & **Yılmaz**, Ejder & **Taşpınar Ayvaz**, Sema & **Hanağası**, Emel (2019), İcra ve İflâs Hukuku, 5. Baskı, Ankara, Yetkin.
- Aşık**, İbrahim & **Oruç**, Yakup & **Tok**, Ozan & **Saçar**, Faruk (2022), İcra ve İflâs Hukuku, Ankara, Seçkin.
- Atalı**, Murat & **Ermenek**, İbrahim & **Erdoğan**, Ersin (2020), İcra ve İflâs Hukuku, 3. Baskı, Ankara, Yetkin.
- Ayhan**, Rıza & **Çağlar**, Hayrettin & **Özdamar**, Mehmet (2019), Sigorta Hukuku Ders Kitabı, 2. Baskı, Ankara, Yetkin.
- Ayli**, Ali (2003), Zarar Sigortalarında Prim Ödeme Borcu, İstanbul, Vedat.
- Belgesay**, Mustafa Reşit (1948), İcra ve İflâs Kanunu Şerhi, 2. Baskı, İstanbul, Duygu.
- Bittmann**, David-Christoph, 'ZPO §864': Wiczorek, Bernhard & Schütze, Rolf A. (Editörler) (2015), Zivilprozessordnung und Nebengesetze Großkommentar, 4. Baskı, Cilt 10/2, Berlin/Boston, De Gruyter.
- Bozer**, Ali (2009), Sigorta Hukuku, 3. Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Bozkurt**, Tamer (2018), Sigorta Hukuku, 11. Baskı, İstanbul, On İki Levha.
- Bulut**, Uğur (2013), İcra Hukukunda Ödeme Yerine Alacakların Devri, Ankara, Adalet.
- Can**, Mertol (2018), Türk Özel Sigorta Hukuku Ders Kitabı, C: 1, Ankara, Adalet.
- Canarslan**, Gökçe (2016), İntifa Hakkının Sona Ermesi, Ankara, Seçkin.
- Çeker**, Mustafa (2016), 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku, 16. Baskı, Ankara, Karahan.
- Dural**, Mustafa (1981), Eşya Hukuku Dersleri, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Erkan**, Ebru, 'Sigorta Sözleşmesinin Genel Özellikleri': Topaloğlu, Mustafa & Dinç, Mutlu (Editörler) (2022), Sigorta Davaları, 3. Baskı, Ankara, Seçkin.
- Gözler**, Kemal (2021), Hukuka Giriş, 18. Baskı, Bursa, Ekin.
- Güleç Uçakhan**, Sema, 'Sigorta Sözleşmesinin Tasnifi ve Özel Türleri': Topaloğlu, Mustafa & Dinç, Mutlu (Editörler) (2022), Sigorta Davaları, 3. Baskı, Ankara, Seçkin.
- Güneş**, Ahmet M. (2020), Hukuk Metodolojisi, 3. Baskı, Bursa, Ekin.
- İyilikli**, Ahmet Cahit (2011), Haciz İhbarnameleri, Ankara, Yetkin.
- Kara**, Hacı (2021), Sigorta Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha.
- Kayıhan**, Şaban (2004), Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu, Ankara, Seçkin (Kısaltılmışı: Prim Ödeme Borcu).
- Kayıhan**, Şaban (2016), 'Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefiyeti', Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, S: 3 (Özel Sayı: Cevdet Yavuz'a Armağan), C: 22, s. 1595-1624.
- Kender**, Rayegân (2015), Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, 14. Baskı, İstanbul, On İki Levha.
- Kren Kostkiewicz**, Jolanta (2020), SchKG Kommentar Schuldbetreibungs- und Konkursgesetz mit weiteren Erlassen, 20. Baskı, Orell Füssli.
- Kuru**, Baki & **Aydın**, Burak (2022), İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı, 7. Baskı, Ankara, Yetkin.
- Kuru**, Baki (1988), İcra ve İflâs Hukuku, Cilt 1, 3. Baskı, İstanbul, Evrim (Kısaltılmışı: Cilt 1).
- Kuru**, Baki (1990), İcra ve İflâs Hukuku, Cilt 2, 3. Baskı, İstanbul, Evrim (Kısaltılmışı: Cilt 2).
- Kuru**, Baki (2013), İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı, 2. Baskı, Ankara, Adalet.
- Memiş**, Tekin (2001), Yangın Sigortasında Riziko, Ankara, Seçkin.
- Meriç**, Nedim (2015), Türk-İsviçre İcra Hukukunda Paylaştırma Kuralları ve Sıra Cetveline Müracaat Yolları, Ankara, Yetkin.
- Mete**, Cansu (2017), 'Taşınır Rehni', Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: Özel, C: 19, s. 1439-1471.
- Özdamar**, Mehmet & **Doğan**, Burak (2020), Sigorta Hukuku, Ankara, Seçkin.
- Pekcanitez**, Hakan & **Atalay**, Oğuz & **Sungurtekin Özkan**, Meral & **Özekes**, Muhammet (2022), İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı, 9. Bası, İstanbul, On İki Levha.
- Pekcanitez**, Hakan & **Simil**, Cemil (2017), İcra-İflâs Hukukunda Şikâyet, 2. Baskı, İstanbul, Vedat.
- Postacıoğlu**, İlhan E. (1982), İcra Hukuku Esasları, 4. Bası, İstanbul, Fakülteler.
- Postacıoğlu**, İlhan E. & **Altay**, Sümer (2010), İcra Hukuku Esasları, İstanbul, Vedat.

- Schlegel, Roger & Zopfi, Markus**, 'Art.96 SchKG': Kren Kostkiewicz, Jolanta&Vock, Dominik (Editörler) (2017), Kommentar zum Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs, Zürich-Basel-Genf, Schulthess.
- Topuz, Gökçen** (2009), 'Paylı Mülkiyet Hisselinin Haczi ve Satışı', Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 1, C: 17, s. 91-116.
- Ulaş, Işıl** (2012), Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, 8. Bası, Ankara, Turhan.
- Umar, Bilge** (1963), İcra ve İflâs Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Genel Teorisi, İzmir, Ege Üniversitesi.
- Ünan, Samim** (2016), Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku, Cilt 1, İstanbul, On İki Levha (Kısaltılmışı: Cilt 1).
- Ünan, Samim** (2016), Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku, Cilt 2, İstanbul, On İki Levha (Kısaltılmışı: Cilt 2).
- Üstündağ, Saim** (2004), İcra Hukukunun Esasları, İstanbul.
- Yazıcıoğlu, Emine & Şeker Ögüz, Zehra** (2019), Sigorta Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha.
- Yeşilova Aras, Ecehan** (2021), 'Sigorta Sözleşmesinden Doğan Alacağın Devri ve Konkordato', İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 2, C: 8, s. 663-682.
- Yıldırım, Hakan** (2016), Karayolu Eşya Taşıma Sorumluluk Sigortalarında Riziko ve Menfaat, Ankara, Adalet.
- Yılmaz, Ejder** (1973), 'Hacze Takipli Katılma (Hacze Adi İştirak)', Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 1, C: 30, s. 271-316.
- Winkler, Thomas**, 'Art.96 SchKG': Hunkeler, Daniel (Editör) (2014), Kurzkommentar SchKG, Basel, Helbing Lichtenhahn.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik kurallara uyulduğunu yazar beyan etmektedir. Aksi bir durumun tespiti halinde Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi (TFM) hiçbir sorumluluğu kabul etmemektedir. Sorumluluk, çalışmanın yazarına aittir.

Katkı Oranı Beyanı: Söz konusu çalışmanın hazırlanması ve yazımı aşamasında yazarın katkı oranı %100'dür.

Varsa Destek ve Teşekkür Beyanı: Yoktur.

Çatışma Beyanı: Yoktur.

Ethics Statement: The author declares that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In case of detection of a contrary situation, TFM does not have any responsibility and all responsibility belongs to the author of the study.

Contributions Statement: Author has contributed %100 into preparing and writing this study.

Statement for Support and Appreciation If Any: None.

Statement for Conflict of Interest: None.